

Den olydiga kroppens politik

en feministisk studie av förkroppsligat motstånd i utomparlamentariska vänsterrörelser

Av: Elin Lundell

Handledare: Soheyla Yazdanpanah
Södertörns högskola | Institutionen för kultur och lärande
Masteruppsats 30 hp
Genusvetenskap | Vårterminen 2019

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Omslagsbild:

Helig vrede, akryl på duk, av Madeleine Åberg Hellberg (2013).

Detta (delvis beskurna) fotografi av verket används med konstnärens tillåtelse.

Förord

Jag har, liksom alla som någonsin skrivit uppsats, en mängd personer i min omgivning att tacka för hjälpen med detta arbete. I detta förord vill jag passa på att tacka några av dem.

Jag vill först och främst tacka mina vänner och min valda familj för att ni har burit mig genom detta projekt. Ett särskilt tack till **Markus**, granne och inofficiell handledare, som uppmuntrat mig, kommit med värdefulla råd och som nästan alltid funnits tillgänglig för att svara på frågor om stort och smått. Ett särskilt också till **Marita**, syster i tro och politik, som både hjälpt mig att översätta *poner el cuerpo* till svenska och som tagit sig tid att reflektera över begreppets innebörd både i relation till uppsatskontexten och till våra liv i stort. Ett stort tack också till **Jonas** och till **Alice**, som förutom att vara stora förebilder i det förkroppsligade motståndets praktik också har hjälpt mig att korrekturläsa uppsatsen. Jag vill också rikta ett särskilt tack till **Anna-Karin** som sett till att vi har haft mat hemma under den period då jag försummat vårt gemensamma hushåll och som vid behov har påmint mig om att det finns viktigare saker i livet än att skriva uppsats.

Jag vill också tacka mina kurskamrater och mina lärare på masterprogrammet i genusvetenskap. Tack **Isak, Elinor, Marcus, Arianna, Malin** och **Amanda** för två (eller delar av två) roliga och utmanande år tillsammans! Ett särskilt tack till **Elinor** och **My** som utgjort lunchsällskap och känslomässigt stöd under den mest kritiska tiden av uppsatsskrivandet. Jag vill också rikta ett särskilt tack till min handledare **Soheyla** som varit både intellektuellt och känslomässigt engagerad i mitt arbete.

Till sist vill jag rikta mitt största och varmaste tack till deltagarna i den här studien – ni som i uppsatsen kallas för **Anders, Annelie, Audre, Elisabeth, Emma, Iris, Leo, Lina, Louise, Maria, Rikki, Sasha** och **Stina**. Tack för att ni gav mig förtroendet att intervjua er, och tack för allt ni har delat med er av. Utan er hade det inte blivit någon uppsats, och jag hoppas att jag har lyckats göra era berättelser rättvisa. Den här uppsatsen tillägnas er och alla som har gått före oss i kampen för frihet och jämlikhet! ♥

Abstract

This thesis explores the body as an agent of political change as well as embodied aspects of political resistance. It analyses the experience of activists of the extraparliamentary left through the lens of feminist theories on resistance and embodiment. The empirical material draws upon ethnographic field work carried out through a combination of five in-depth interviews and two focus group interviews. The material is analyzed through Barbara Sutton's conceptualization of embodied resistance and Sara Ahmed's queer phenomenology. This perspective is advanced by the collective dimension of resistance offered by Judith Butler's performative theory of assembly and Mona Lilja's combination this theory and Sara Ahmed's affective economy. Except from developing phenomenology of resistance, the thesis offers a reading of extraparliamentary action as "queer politics" or an embodied way of questioning "politics as usual". The motivation behind the respondents' activism is construed in terms of longing for another potential future than the one offered by parliamentary politics. The study shows that the practice of showing up and appearing in the wrong place can be a powerful form of resistance. The experience of appearing together and of dealing with repression is reported to be a cohesive force uniting individual activists into a social movement or a "body of bodies". This collective body needs continuous care in order to be resilient and in order to be able to embody the kind equality the activists wish to see in the future.

English title: The politics of the disobedient body – a feminist study of embodied resistance in extraparliamentary social movements

Key words: social movements, resistance, embodiment, embodied resistance, feminist phenomenology, performativity, affect.

Svensk titel: Den olydiga kroppens politik – en feministisk studie av förkroppsligat motstånd i utomparlamentariska vänsterrörelser

Nyckelord: sociala rörelser, motstånd, kroppslighet, förkroppsligat motstånd, feministisk fenomenologi, performativitet, affekt.

Populärvetenskaplig sammanfattning

Den olydiga kroppens politik är en uppsats som bygger på en intervjustudie med tretton aktivister som är eller har varit engagerade i någon form av utomparlamentarisk vänsterrörelse. Studien bygger på en kombination av individuella intervjuer och gruppintervjuer där aktivisterna har fått möjlighet att berätta om sina erfarenheter av att göra politiskt motstånd med kroppen som redskap.

Aktivisterna berättar om sina erfarenheter av att delta i demonstrationer, manifestationer och aktioner och om varför de tycker att det är viktigt att dyka upp på platser där det inte är meningen att de ska vara – till exempel på platser där djur slaktas, människor hålls inlåsta eller vapen tillverkas. De berättar också om hur de blir bemötta av polis när de dyker upp och flera av aktivisterna berättar att de blivit utsatta för polisvåld. Aktivisternas engagemang innebär stora fysiska, psykiska och emotionella uppoffringar men de berättar också om tacksamheten över att få arbeta för en mer jämlik och rättvis värld samt glädjen över att få vara en del av en rörelse tillsammans med andra aktivister.

Aktivisternas berättelser analyseras i uppsatsen med hjälp av feministiska teorier om motstånd, kroppslighet och känslor samt i relation till tidigare forskning om sociala rörelser i allmänhet, feministiska rörelser i synnerhet samt om den feminism som praktiseras inom den utomparlamentariska vänstern. Denna analys visar att det ligger en stor motståndspotential i att ”dyka upp”, i synnerhet när många människor dyker upp tillsammans och återkommande. Det polisvåld som aktivisterna utsätts för när de dyker upp kan förstås som ett tecken på att det aktivisterna gör uppfattas som ett hot mot den rådande ordningen och därmed också som ett tecken på förändringspotentialen i detta motstånd.

Att aktivisterna agerar och upplever svåra saker tillsammans skapar känslomässiga band mellan dem, vilka knyter dem samman till en motståndskraftig rörelse. Denna rörelse förstås i uppsatsen som en kollektiv kropp uppbyggd av enskilda kroppar och deras inbördes relationer. För att denna kropp ska må bra behöver dessa inbördes relationer tas omhand, och därför lyfts omsorg fram som en praktik som möjliggör rörelsens fortlevnad. Aktivisternas berättelser tyder på att det råder en arbetsdelning i många rörelser, och att denna arbetsdelning innebär att omsorgsarbete inte anses viktigt och inte praktiseras av alla aktivister. Uppsatsen avslutas därför med en påminnelse om att det krävs ett pågående arbete med att realisera de jämlikhetsideal som aktivisterna strävar efter på lång sikt även inom den egna gemenskapen.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1 Bakgrund.....	2
1.2 Syfte och frågeställningar.....	3
1.3 Tidigare forskning	4
Sociala rörelser	4
Feministiska rörelser.....	5
Feminism i utomparlamentariska vänsterrörelser	6
Känslor och sociala rörelser	7
1.4 Teoretiska utgångspunkter	8
Motståndets fenomenologi.....	9
Motstånd som olydiga handlingar.....	9
Motstånd som att vilja för mycket.....	10
Motstånd som att sätta kroppen på spel	11
Det kollektiva motståndets potential.....	13
Motståndsgemenskaper som performativa	13
Motståndsgemenskaper som affektiva.....	14
1.5 Metodologiska och epistemologiska utgångspunkter.....	16
Enskilda djupintervjuer	17
Fokusgruppintervjuer	17
Queer etnografi.....	18
1.6 Materialgenerering och bearbetning	19
Rekrytering av deltagare.....	20
Genomförande av intervjuer	20
Behandling av personuppgifter.....	22
Analysmetod.....	22

2. ANALYS..... 24

2.1 Kroppens politik..... 24

Ta förändringen i egna händer 25

Dyka upp och närvara på fel plats..... 28

Rycka ut och agera i desperation..... 30

Föra framtiden in i nuet..... 32

2.2 Olydnadens pris..... 34

Staten som motståndare..... 36

Bli betraktad som våldsam 38

Hantera fysisk och psykisk smärta 40

Repression som motivation till fortsatt motstånd 43

2.3 En kollektiv kropp 45

Organiska motståndsgemenskaper 46

Längtan som förenande kraft..... 49

Omsorgsarbete och arbetsdelning..... 52

För vem är den rörelsen ett hem? 55

3. SAMMANFATTANDE SLUTSATSER 58

KÄLLFÖRTECKNING 61

BILAGOR:

Bilaga 1: Förteckning över deltagare I

Bilaga 2: Intervjuguide II

Bilaga 3: Informationsbrev & samtyckesblankett IV

1. Inledning

Natten var kall [...] och efter att ha väntat på bussen hem [...] över en kopp te hemma hos [en annan aktivist], kom jag hem och smög över tröskeln till stället där jag bor. [D]en där märkliga känslan av både glädje och sorg [blev] min huvudkudde och när jag vaknade i morse kändes det konstigt att livet skulle gå vidare och [att] jag skulle gå till skolan trots det som utspelat sig kvällen innan. Men jag antar att livet måste gå vidare. Gång på gång på gång.

Samtidigt kan jag inte låta bli att fascineras över de människor som trots detta ihärdiga motstånd ändå följer sin övertygelse och omsätter den i handling. Som trots att aktioner misslyckas försöker igen och igen och igen. Gamla och unga från här och där som samlas under gemensamma övertygelser och är beredda att offra sin bekvämlighet för sina medmänniskor och för en bättre värld. Oavsett vad utgången blir av sådana här aktioner tror jag att de gör all skillnad i världen.

Jag var relativt nyinflyttad i Stockholm och hade precis kommit i kontakt med asyrrättsrörelsen och deltagit i min första deportationsblockad när jag skrev den text som jag återger delar ur ovan. För mig var detta starten på ett fortsatt engagemang i den typ av vänsterrörelser som går under namn som *radikala*, *revolutionära*, *autonoma*, *anarkistiska*, *frihetliga* eller – som jag väljer att kalla dem i denna uppsats¹ – *utomparlamentariska* rörelser (Fitzgerald & Rodgers 2000; Peterson & Runyan 2005; Alvarez & Escobar 2008). Utomparlamentariska vänsterrörelser skiljer sig från andra sociala rörelser² genom att de agerar utifrån en övertygelse om att radikala samhällsförbättringar inte är möjliga att genomföra i samarbete med den institutionella makten (Fitzgerald & Rodgers 2000). De utomparlamentariska vänsterrörelserna tar därför politisk förändring i sina egna händer, här och nu – genom demonstrationer, manifestationer och aktioner – istället för att be andra politiska aktörer att genomdriva förändringen i framtiden (Graeber 2009; Maeckelbergh 2011).

”Orden har tagit slut, nu måste vi använda kroppen” är rubriken på en krönika av konstnären och aktivisten America Vera-Zavala (2018) som lyfter fram behovet av en miljörörelse som gör kroppsligt motstånd i en tid då ”ordet miljö tappat sin betydelse” (Vera-Zavala 2018). Många tycks hålla med Vera-Zavala om detta, för just nu kan vi se miljöaktivister

¹ Jag väljer begreppet ”utomparlamentariska” framför begrepp som ”autonoma” eller ”frihetliga” eftersom det på ett tydligt sätt både beskriver rörelser *och* praktiker. När det gäller aktivister som inte definierar sig som en del av en ”utomparlamentarisk rörelse” är det till exempel möjligt att tala om ”utomparlamentarisk aktivism”.

² Det som i den samhällsvetenskapliga forskningen kallas för *sociala rörelser* kallas på vardaglig svenska ofta för *folkrörelser*. Jag har övervägt att använda detta mer vardagliga begrepp i uppsatsen för att göra texten mer tillgänglig, men eftersom detta begrepp framför allt för tankarna till de stora rörelser som växte fram i Sverige kring sekelskiftet – kvinnorrörelsen, arbetarrörelsen, nykterhetsrörelsen och frikyrkorörelsen – och som nu, till skillnad från de rörelser jag studerar, har blivit mer eller mindre institutionaliserade delar av det svenska samhället, väljer jag att inte använda detta begrepp.

använda sina kroppar för att göra motstånd på en rad platser runt om i världen. För att bara nämna ett par exempel på detta lockar Greta Thunbergs *Skolstrejk för klimatet* sedan andra halvan av 2018 både barn och vuxna att sammanstråla på allmän plats varje fredag för tillsammans kräva att klimatfrågan tas på allvar (Fridays for Future u.å.). I augusti 2019 lyckades aktivister från kampanjen *Flyglarm Arlanda* stoppa leveransen av flygbränsle till Arlanda flygplats under 24 timmar genom att, med sina kroppar, blockera den tågstation från vilket bränslet skulle ha transporterats (Flyglarm Arlanda 2019). Det är dock inte bara i miljörörelsen som aktivister använder sina kroppar för att göra motstånd. I den här uppsatsen kommer vi att möta aktivister från en mängd olika utomparlamentariska vänsterrörelser, som alla har det förkroppsligade motståndet som gemensam erfarenhet.

Jag menar att de utomparlamentariska vänsterrörelsernas övertygelse om att jämlikhet är möjligt samt deras förståelse av olika former av maktordningar som sammanflätade (Dixon 2014; Pellow 2014) gör dem särskilt intressanta att studera ur ett feministiskt perspektiv. Av denna anledning väljer jag att låta denna uppsats handla om rörelser som dessa och de människor som är engagerade i dem, med fokus på vad som händer med oss själva och de rörelser vi är engagerade i när vi tar den politiska förändringen i våra egna händer och investerar kroppen i det politiska motståndet.

1.1 Bakgrund

Många av de organisationer som vuxit fram ur sociala rörelser genomgår idag en slags nyliberal transformation som kommit att kallas för NGO-isering (på engelska *NGOization*). Transformationen; som innebär både en professionalisering, en institutionalisering och en byråkratisering av organisationen; syftar till att ge organisationen politisk legitimitet och till att svara på de krav som många bidragsgivare ställer på de organisationer som behöver extern finansiering (Lang 2016:63 ff.). NGO-isering innebär därmed att organisationerna tappar sin förankring i de sociala rörelserna och att ett litet antal experter, snarare än en stor mängd medlemmar, blir det som ger organisationerna deras legitimitet (Alvarez 1999). De utomparlamentariska vänsterrörelserna och deras politiska arbete kan förstås som ett motstånd mot en förhärskande föreställning om att förändringsarbete enbart bör bedrivas av professionella organisationer och i relation till den parlamentariska politiken. I likhet med detta kan det faktum att jag väljer att skriva om, och därmed lyfta fram, dessa typer av rörelser förstås som en kritik av att professionella organisationer ses som civilsamhällets enda legitima förändringsaktörer samtidigt som utomparlamentariska vänsterrörelser kallas för "extrema" (se exempelvis Kaati 2018).

Politisk teori och studier av sociala rörelser har tenderat att behandla politiskt engagemang som en rent intellektuell verksamhet (Liinasson & Cuesta 2016:27; Wulff et al. 2015). Föreställningen om en binär uppdelning mellan intellekt och kropp, eller förnuft och känsla, som inte bara bygger på att den ena utgör en *motsats* till den andra, utan också på att förnuftet och intellektet skulle vara *överordnat* kroppen och känslan har länge ifrågasatts i genusvetenskaplig forskning och feministisk teori. Det är därför inte förvånande att det var feministiska forskare, som studerade genus- och sexualpolitiska rörelser av olika slag, som var de första att undersöka den roll som känslor spelar i sociala rörelser (Cuesta & Mulinari 2018; Wulff et al. 2015). Samtidigt som känslor har kommit att bli en integrerad del av forskningen om sociala rörelser och motstånd saknas det fortfarande forskning om kroppen som helhet i relation till dessa ämnen (Hohle 2009; Sutton 2007, 2010).

Inom feministisk forskning finns det förvisso en mängd studier som undersöker den förkroppsligade form av vardagsmotstånd (se Baaz et al. 2018:17 ff.) som består i att finnas till och synas i en ickenormativ kropp (Liinasson & Cuesta 2016:27). Transkroppar, kroppar som rasifieras som ickevita, åldrade kroppar, kroppar med normbrytande funktionalitet, tjocka kroppar och olika slags kvinno- och femmeidentifierade kroppar bryter alla mot samhälleliga normer enbart genom att existera (Bobel & Kwan 2011). Den form av motstånd som denna uppsats handlar om skiljer sig (åtminstone i teorin) från denna form av vardagsmotstånd på i huvudsak två sätt – dels genom att det är *kollektivt organiserat* och utförs av sociala rörelser snarare än enskilda individer och dels genom att det bygger på *kroppsliga handlingar* snarare än på visuella normbrott.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att bredda förståelsen av feministiskt arbete och feministisk aktivism genom att undersöka relationen mellan förkroppsligat motstånd och deltagande i utomparlamentariska vänsterrörelser. Med utgångspunkt i etnografiska intervjuer med aktivister, och utifrån ett fenomenologiskt perspektiv på dessa aktivisters levda erfarenheter, ämnar jag i denna uppsats besvara följande frågeställningar:

1. Vilken funktion fyller aktivisternas kroppar i deras berättelser om att göra motstånd?
2. På vilket sätt påverkas aktivisterna och deras engagemang av att de involverar sina kroppar i motståndet?
3. Vilken roll spelar förkroppsligade erfarenheter av motstånd vid formeringen av sociala rörelser?

Genom att besvara dessa frågor hoppas jag kunna bidra till en förståelse av motståndets och de sociala rörelsernas kroppsliga dimensioner, utmana dikotomin mellan förnuft och känsla samt undersöka och lyfta fram den särskilda form av politiskt arbete som bedrivs av utomparlamentariska vänsterrörelser.

1.3 Tidigare forskning

Det finns en begränsad mängd forskning som berör den typ av förkroppsligat motstånd som jag behandlar i denna uppsats. Eftersom jag refererar till den forskning på området som jag finner det motiverat att anknyta till i uppsatsens teoridel, väljer jag att under denna rubrik återge forskning som tangerar denna studie på andra områden än det rent kroppsliga. Jag inleder med att definiera sociala rörelser och ge en kort introduktion till sociala rörelser som forskningsfält. Därefter problematiserar jag vilka rörelser som är intressanta att studera ur ett feministiskt perspektiv genom att presentera en studie om feministisk aktivism som utgår från ett antikapitalistiskt och antirasistiskt perspektiv på feministisk organisering. Jag presenterar sedan en studie av makt och motstånd inom utomparlamentariska vänsterrörelser som inte nödvändigtvis är uttalat feministiska men som genomsyras av en feministisk ideologi som deras deltagare försöker omsätta i praktiken. Till sist presenterar jag en studie som undersöker känslors betydelse för engagemanget i sociala rörelser.

Sociala rörelser

Forskningen kring sociala rörelser växte fram under mitten av 1900-talet, i kölvattnet av vad som kom att kallas för ”de nya sociala rörelserna” (Melucci 1980). På 70-talet kom detta att bli ett av de snabbast växande forskningsfälten inom det sociologiska ämnet på universiteten runt om i Europa och Nordamerika (della Porta & Diani 2006:1). Idag är forskningen om sociala rörelser ett interdisciplinärt fält som spänner över flera samhällsvetenskapliga och humanistiska discipliner (Stekelenburg et al. 2013). Jag ämnar med denna uppsats bidra till detta forskningsfält genom att utveckla en förståelse av sociala rörelsernas kroppsliga dimensioner med stöd av feministisk teori och det forskningsfält som kommit att kallas för motståndsforskning (Baaz et al. 2018).

När vi definierar vad en social rörelse är gör vi det med stöd i ett forskningsfält som formats av de sociala rörelserna men som också formar hur vi uppfattar de sociala rörelserna. För att svara på vad en social rörelse är behöver vi därmed inte bara studera hur fenomenet definieras av forskare på området, utan också förhålla oss kritiska till de utgångspunkter som format denna definition. Detta kritiska perspektiv på forskningen om sociala rörelser har artikulats av

framför allt feministiska forskare som hävdar att forskningen om sociala rörelser har formats av patriarkalt färgade antaganden som begränsat vad som kan definieras som en social rörelse och vad som räknas som en legitim form av motståndshandling (Wulff et al. 2015).

Donatella della Porta och Mario Diani definierar i *Social Movements – An Introduction*, en social rörelse som en grupp individer som 1) är involverade i en konflikt med tydligt identifierade motståndare, 2) hålls samman av täta informella nätverk och 3) delar en distinkt kollektiv identitet (della Porta & Diani 2006:20). Denna kollektiva identitet bör enligt della Porta och Diani förstås som en samling multipla identiteter som binds samman av gemensamma värderingar och förhoppningar, av engagemang och kollektiv handling samt av inbördes tillit och solidaritet (della Porta & Diani 2006:21 ff.). Della Porta och Diani menar också att sociala rörelser skiljer sig från andra politiska aktörer genom att föredra metoder såsom demonstrationer, manifestationer och aktioner framför andra former av politiskt påverkansarbete – ”politik som bedrivs av sociala rörelser är fortfarande i stor utsträckning en ’gatans politik’” (della Porta & Diani 2006:29, min översättning).

Feministiska rörelser

Genusvetenskapen kan förstås som sprungen ur olika genus- och sexualpolitiska rörelser, inte minst ur den så kallade kvinnorörelsen, och den genusvetenskapliga forskningen har tenderat att fokusera på denna typ av rörelser. Men kvinnor (och feminister, får vi anta) har så länge sociala rörelser funnits arbetat i *olika* slags rörelser för social rättvisa (Ewig & Ferree 2013). Anne Sisson Runyan & V. Spike Peterson menar att det därför kan vara svårt att dra en skarp gräns mellan kvinnorörelser och andra rörelser som kämpar för en transformering av patriarkala samhällen – exempelvis fredsrörelser, revolutionära rörelser och miljörörelser (Peterson & Runyan 2005). I linje med detta vill jag med denna uppsats blicka bortom de *uttalat* feministiska rörelserna och undersöka en form av sociala rörelser som jag menar förkroppsligar feministiska ideal utan att (alltid) vara uttalat feministiska.

Det är detta jag uppfattar att Mia Liinasson och Marta Cuesta gör i *Hoppets politik - feministisk aktivism i Sverige idag*, som är en studie som bygger på drygt två års etnografiska studier av sju utvalda grupper av gräsrotsaktivister och deras aktiviteter (2016:17). Utifrån ett dekolonialt perspektiv menar Liinasson och Cuesta att en samtida feministisk aktivism inte kan särskiljas från kampen mot nyliberalismens hegemoni och nationalstatens kontinuerliga gränsskapande, och har därför sökt sig till grupper som delar denna analys (2016:34). Bland dessa återfinns uttalat feministiska organisationer som *Interfem* och *Malmös Feministiska Nätverk* men också *Asylgruppen i Lund* som arbetar för en generös och human flyktingpolitik.

Liinasson och Cuesta breddar därmed förståelsen av vad feministisk aktivism är och kan vara:

[P]atriarkat, rasism, cis-/heteronormativitet och en nyliberal kapitalism samverkar på komplexa sätt som gör att det inte går att skilja ut det ena från det andra i en radikal feministisk kamp för strukturell förändring (Liinasson & Cuesta 2016:263)

Det är med inspiration från Sara Ahmed, som beskriver hoppet som en revolutionär vision om en värld där feminismen inte behövs, som Liinasson och Cuesta kallar feminismen för *hoppets politik* (2016:15 ff.). De lyfter fram känslors funktion i feministiskt engagemang genom att visa hur känslor stärker den feministiska gemenskapen, synliggör orättvisor och utgör en drivkraft till förändring (Liinasson & Cuesta 2016:270). Genom att aktivisterna drivs av sina kollektiva drömmar om förändring och hoppet om att det skulle kunna vara annorlunda levandegör de vad Liinasson och Cuesta kallar *revolutionär tid* – ett kontinuum av kollektiv kamp som överskrider det nationella rummets gränser och bryter med modernitetens progressiva logik (2016:265).

Liinassons och Cuestas studie berör många av de aspekter av feministiskt arbete som jag själv ämnar undersöka, inte minst känslors betydelse för såväl politiskt arbete som forskning. Min studie skiljer sig dock från Liinassons och Cuestas på en viktig punkt – medan Liinasson och Cuesta fokuserar på de performativa *narrativ* som aktivisterna skapar *genom* sina motståndspraktiker (2016:15, 37) vill jag undersöka motståndspraktikerna *i sig*. Jag är inte heller intresserad av att definiera det politiska arbete som studiens deltagare berättar om *som feminism*, utan nöjer mig med att konstatera att det kan förstås som en form av hoppfull politik som sammanfaller med feministiska målsättningar.

Feminism i utomparlamentariska vänsterrörelser

En av anledningarna till att jag har valt att låta denna studie kretsa kring engagemang i utomparlamentariska vänsterrörelser är att de förkroppsligar en förståelse av olika former av maktordningar som sammanlänkade (Dixon 2014). Cathrin Wasshede's avhandling *Passionerad politik – om motstånd mot heteronormativ köns- och sexualitetsnormer* undersöker, med utgångspunkt i just detta, hur aktivister i utomparlamentariska vänsterrörelser i Göteborg förhåller sig till köns- och sexualitetsnormer. Wasshede motiverar valet att studera denna form av rörelser på följande sätt:

För det första tycker jag mig i denna grupp se de mest intensiva feministiska och sexualpolitiska/queera försöken till förändring av normer kring kön och sexualitet. Även där aktivismen främst är inriktad på andra frågor, som till exempel djurrättsfrågor, så finns feminismen med på den politiska agendan. [...] Min tanke är att en rörelsekultur som denna, där tydliga motståndsideal, strategier och normer finns, borde vara ett bra exempel på en miljö där motståndets möjligheter och begränsningar prövas. (Wasshede 2010:18)

Wasshede kallar det motstånd som aktivisterna gör mot dessa normer för ”passionerad politik” – en politik som präglas av både *lidelse* och *lidande* – och menar att detta motstånd förskjuter gränser och möjliggör att nya ordningar växer fram inom motståndskulturer. Wasshede beskriver passion i termer av hopp, social fantasi och begär (2010:51) och menar att passion både tar sig uttryck i de emotionella band som knyter aktivisterna samman (2010:315) och i de *utopiska tidrum*, eller ”nutopier”, som skapas när aktivisterna genom att leva som de lär flyttar utopierna från framtiden till nuet (2010:52, begreppet ”nutopi” lånar Wasshede från Håkan Thörn).

Samtidigt konstaterar Wasshede (2010) att motstånd alltid äger rum inom de ordningar som råder i det omgivande samhället – rörelsekulturen är inte det autonoma, fria rum som aktivisterna strävar efter att upprätta utan ett spänningsfält där rörelsens normer befinner sig i ständig konflikt med det omgivande samhällets. Vidare menar Wasshede att det inom rörelserna växer fram interna *motståndsnormer* som tar sig uttryck i konformativa förväntningar på livsstil och yttre attribut som av många aktivister upplevs som tvingande (2010:321). Motstånd behöver därför förstås i termer av *ambivalens* – det erbjuder möjliga gränsförskjutningar samtidigt som de samhälleliga normer som motståndet riktas mot uppvisar en envis stabilitet över tid.

Förutom att Wasshedes studie styrker argumentet att utomparlamentariska vänsterrörelser är intressanta att studera ur ett feministiskt perspektiv bidrar den med två delvis motstridiga perspektiv till denna uppsats. Å ena sidan lyfter Wasshede den prefigurativa potentialen (Maeckelbergh 2011) i utomparlamentariskt arbete och visar hur rörelsernas arbete i sig självt skapar den ordning som aktivisterna längtar efter att se i framtiden. Å andra sidan menar Wasshede att det är omöjligt att praktisera rörelsens jämlikhetsideal fullt ut så länge den samhälleliga kontext som aktivisterna verkar i påbjuder andra ideal. Dessa perspektiv spelar en viktig roll i den del av uppsatsens analys som fokuserar på rörelsen och relationerna mellan de aktivister som deltar i den.

Känslor och sociala rörelser

Jag har redan nämnt att feministiska studier av olika slags genus- och sexualpolitiska rörelser var de första att lyfta den roll som känslor spelar för sociala rörelser (Cuesta & Mulinari 2018; Wulff et al. 2015). Deborah B. Goulds studie *Moving Politics - Emotion and ACT UP's Fight against AIDS* är en av de stora studierna på detta område. *ACT UP - AIDS Coalition to Unleash Power* är en internationell utomparlamentarisk rörelse, grundad och som mest aktiv i USA i slutet av 80- och början av 90-talet, med ambitionen att utrota aids genom direkt aktion

(2009:121 ff.) Mot bakgrund av ett gediget fältarbete samt egna erfarenheter av engagemang i denna rörelse gör Gould en narrativ analys av rörelsens uppkomst, utveckling och nedgång. Gould sammanfattar sina slutsatser med hjälp av de två dimensioner som ryms i titeln *Moving Politics* – att känslor är en fundamental del av det politiska engagemanget och att politisk aktivism är en praktik i ständig rörelse och förändring.

Gould menar att känslor är ett grundläggande villkor för det som i studien kallas oppositionell aktivism (2009:440 ff.) – detta eftersom känslor formar vår politiska horisont och påverkar hur vi uppfattar våra politiska möjligheter samtidigt som ”en känsla (på engelska *sense*) av politiska (o)möjligheter [i sig självt är] ett emotionellt tillstånd” (2009:440). Gould utmanar därmed den utbredda förståelsen av känslor som antingen dämpande eller förstärkande av *befintliga* motivationer till deltagande i sociala rörelser (Klandermans 2013) genom att visa att känslorna *i sig* kan motivera eller motverka handling.

Gould menar att känslor är möjliga att, åtminstone på ett analytiskt plan, dela upp i *emotioner* respektive *affekter*. Gould beskriver affekter som *kroppsliga upplevelser* som (ännu) inte tolkats eller verbaliserats, och emotioner som intellektuella (och alltid bristfälliga) *tolkningar* av dessa affekter (Gould 2010). Gould menar att vi, genom att fokusera på kroppens affekter, snarare än de intellektualiserade emotionerna, kan påminna oss själva om att ta de kroppsliga aspekterna av politiken på allvar (Gould 2009:441). Det är mot bakgrund av denna förståelse som jag menar att känslor har något att säga oss om motståndets förkroppsligade aspekter – även i de fall då de inte verbaliseras. Vid analysen av aktivisternas berättelser har jag därför varit uppmärksam på när de ger uttryck för känslor utan att verbalisera dem eller kalla dem för något särskilt – till exempel när aktivisterna pratar snabbt eller i munnen på varandra, eller när de säger att något kändes ”stort” eller ”starkt”.

1.4 Teoretiska utgångspunkter

Uppsatsens teoretiska utgångspunkter syftar till att skapa en fenomenologiskt orienterad förståelse av aktivisters erfarenheter av förkroppsligat motstånd praktiserat inom ramen för utomparlamentariska vänsterrörelser. Under rubriken ”Motståndets fenomenologi” introducerar jag det fenomenologiska perspektivet och presenterar en definition av motstånd, varefter jag redogör för Sara Ahmeds *queera fenomenologi* och Barbara Suttons definition av *förkroppsligat motstånd*. Under rubriken ”Det kollektiva motståndets potential” breddas perspektivet från den enskilda aktivisten till att omfatta hela rörelsen. Här redogör jag för Judith Butlers teori om *kollektiv och kroppslig performativitet* samt Mona Liljas kombination av denna och Sara Ahmeds *känslufenomenologi*.

Motståndets fenomenologi

Att utgå från ett fenomenologiskt perspektiv innebär en tilltro till människans förmåga att tillägna sig erfarenheter genom sina sinnesförmimmelser, samt att det är genom dessa mänskliga erfarenheter som vi kan nå kunskap om världen (Bengtsson 2001:26). Ursprungligen lades tyngdpunkt på vad som kallades ”medvetandet” och dess förmimmelser av omvärlden (Bengtsson 2001:9). Maurice Merleau-Ponty, den filosof som introducerade fenomenologin i Frankrike, utvecklade dock fenomenologin till att utgå från *hela* den levda kroppen, med vilken Merleau-Ponty menade en ”psykofysisk enhet av kropp och själ” (Bengtsson 2001:75 ff.). När jag i denna uppsats talar om kroppen är det denna psykofysiska enhet jag har i åtanke.

Det fenomenologiska perspektivet har använts av ett antal feministiska teoretiker (se exempelvis Beauvoir 1949/2012 och Young 2000) som lyft fram att det inte är möjligt att tala om en *allmänmänsklig* erfarenhet, och därmed inte om en *allmängiltig* kunskap sprungen därur, eftersom samhällseliga strukturer ger upphov till att olika grupper av människor lever under olika livsvillkor. Sara Ahmeds queera fenomenologi, som hämtat inspiration från Merleau-Pontys fenomenologiska förståelse av kroppen som den punkt från vilken världen breder ut sig (Ahmed 2008:8, 53), tar sin utgångspunkt i erfarenheten hos den som avviker från den heteronorm som samhället är orienterat kring (2008:139).

Ahmeds arbete fokuserar på att lyfta fram *att* och *hur* vissa kroppar konstrueras avvikande gentemot normen och inte hur vi kan göra motstånd mot denna strukturella ordning.³ Ändå anser jag att det med utgångspunkt i Ahmeds queera fenomenologi går att utveckla en *motståndets fenomenologi* som tar sin utgångspunkt i vad det innebär att inte bara avvika från normen utan också *framhärda* i att göra detta.

Motstånd som olydiga handlingar

För att kunna utveckla en motståndets fenomenologi ur Ahmeds queera fenomenologi behövs en definition av motstånd. Jag hämtar denna definition från Mikael Baaz, Mona Lilja och Stellan Vinthagens *Researching Resistance and Social Change* (2018). Författarna inspireras av Jocelyn A. Hollander och Rachel L. Einwohner som mot bakgrund av en översikt över motståndsforskningen definierar motstånd som en *handling* som görs i *opposition till makt* (Hollander & Einwohner 2004:583). Baaz et al. utvidgar denna definition genom att tillägga att motstånd sker *underifrån*, antingen av någon i en underordnad position i relation till makten i fråga, eller som ställföreträdande motstånd i solidaritet med någon i en underordnad position.

³ När Ahmed (2007) skriver om vithetens hegemoni skriver hon exempelvis medvetet en text som *inte* handlar om hur vi kan göra motstånd mot vithetens hegemoni.

Författarna menar också att den oppositionella handlingen bör ha potential att *utmana, omförhandla eller underminera* makten i fråga (Baaz et al. 2018:19).

Författarna menar vidare att den makt som motståndet utförs gentemot bör förstås som *allt* det som skapar, upprätthåller och kräver underordning – oavsett om det sker med våld eller genom att forma subjekt till att frivilligt underordna sig och lyda makten (Baaz et al. 2018:38). De aktivister som deltar i denna studie berättar att de gör motstånd mot högerextrema grupper, vapentillverkare och slakterier, men att de genom att göra detta också får staten som motståndare och möts med repression från den ordningsmakt vars uppgift det är att upprätthålla den allmänna ordningen. Aktivisterna gör därmed motstånd *både* mot det direkt förtryck som högerextrema grupper, vapentillverkare och slakterier representerar *och* mot den statliga makt som möter aktivisterna med våld när de inte frivilligt lyder dess order. Denna uppsats kommer framför allt att undersöka relationen mellan aktivisterna, staten och ordningsmakten, och därför kommer jag att utgå från att motstånd är en form av *olydnad gentemot makten*.

Motstånd som att vilja för mycket

Ahmeds queera fenomenologi tar sin utgångspunkt begreppet (sexuell) orientering (2008:139). Att vara orienterad innebär att känna sig hemma, veta var en står och ha vissa objekt inom räckhåll. Denna känsla av att vara hemma, stå på rätt plats och vara vänd mot vissa objekt och bort från andra uppkommer, menar Ahmed (2006:543 ff.), när en individ är orienterad *i linje* med sin omgivning. Orienteringar påbjuds således av rummet och syftar till att orientera oss i ”rätt” riktning. Samtidigt formas rummet av de kroppar som bebor det och av dessa kroppars vanebeteenden. De orienteringar som det offentliga rummet påbjuder och vad människor ”tenderar att göra” upprätthåller därmed varandra i ett slags samspel (Ahmed 2008:129 ff.).

Ahmed använder metaforen ”straighta linjer” (på engelska *straight lines*) för att beskriva hur det offentliga rummet formats av, och därmed påbjuder en orientering mot, heteronormativitet (2008:12 ff., 67 ff.). Queera kroppar och handlingar stör den ordning som rummets orientering innebär och de tvingas därför, av de kroppar som tillsammans upprätthåller den rådande ordningen, tillbaka in på vad jag i denna uppsats kommer att kalla för *den rät(t)a vägen*⁴ – med våld som så krävs (Ahmed 2006:557). Det är relationen mellan det queera och denna tvingande makt som jag kommer att ta fasta på när jag använder Ahmeds queera fenomenologi som teoretisk utgångspunkt för denna uppsats.

⁴ Min förhoppning är att översättningen av *straight lines* till ”den rät(t)a vägen” ska göra att begreppet behåller sin dubbla innebörd – det vill säga både pekar ut en riktning och betecknar att denna riktning är (hetero)normativ (det vill säga *straight* eller ”rät”).

Ahmed använder inte bara begreppet queer för att beskriva icke-straight sexualitet, utan också i mer vid bemärkelse för att beskriva *allt* som är ”skevt” eller avvikande (Ahmed 2006:565). Mot bakgrund av detta använder jag begreppet queer som en allmän kritik av normativitet, och eftersom utomparlamentariska praktiker kan förstås som ett brott mot den samhällseliga norm som säger att politik bör bedrivas inomparlamentariskt, betraktar jag detta som en queer form av politik. Detta möjliggör att själva *avvikandet* från den rätta vägen kan förstås som en form av motstånd, och som synonymt med olydnad gentemot den makt i vars intresse den allmänna ordningen upprätthålls.

Att det krävs någon form av motstånd för att avvika från den rätta vägen blir, menar jag, som tydligast när Ahmed utvecklar en teori om det hon kallar för *willfulness*. Detta begrepp kan på svenska översättas till både egensinnighet, oersonlighet och uppsåtlighet, och betyder, en aning förenklat, att vilja något annat än vad en auktoritet anser att individen *borde* vilja, och att framhärda i att följa denna vilja trots omgivningens ogillande (Ahmed 2014b:200 f.). Jag väljer att översätta *willfulness* till ”egensinnighet”, eftersom det begreppet beskriver en person som fattar beslut med hjälp av sina *egna sinnen* – det vill säga baserat på vad den egna kroppen har erfaren och varseblivit.

Med hjälp av fenomenologin visar Ahmed hur allmänviljan, eller vad andra individer velat tidigare, fungerar som en osynlig bakgrund mot vilken det egensinniga subjektet sticker ut genom att inte hålla med om det som försvunnit ur synhåll (Ahmed 2014b:16). Orienteringar riktar oss mot framtiden, och den framtid vi rör oss mot orienterar oss (Ahmed 2008:18). Att vara egensinnig innebär därmed att vara vänd mot en *annan framtid* än den som vi orienteras mot av vår omgivning, att vilja ha *något annat* än vad vi erbjuds av den rådande ordningen, och därmed att vilja *för mycket* (Ahmed 2014b:3 ff.; jfr. Gould 2009:443). Egensinnighet synliggör i och med detta att den allmänna ordningens upprätthållande är beroende av att enskilda viljor underordnas maktens och likriktas i enlighet med allmänviljan (Ahmed 2014b:173). Den som betraktas som egensinnig anses därför vara i behov av korrigerande, av att ”rätas ut” och av att tvingas tillbaka in på *den rät(t)a vägen* (Ahmed 2006:557; 2014b:3 ff.).

Motstånd som att sätta kroppen på spel

Barbara Sutton undersöker i *Bodies in Crisis: Culture, Violence, and Women's Resistance in Neoliberal Argentina* (2010) kvinnors förkroppsligade erfarenheter av förtryck och motstånd i ett land som under 2000-talet präglas av både allvarlig ekonomisk kris och intensifierad organisering av sociala rörelser. Sutton, som själv är född och uppvuxen i Argentina, visar hur den neoliberal politiken påverkar kvinnors kroppar men också – vilket är det jag kommer att

ta fasta på i denna uppsats – att det är *med sina kroppar* som dessa kvinnor gör motstånd mot denna politik.

Jag kommer att hämta min övergripande förståelse av förkroppsligat motstånd från det kapitel som Sutton kallar ”Bodies in Protest”. Kapitlet tar sin utgångspunkt i, och bygger sin teori om förkroppsligat motstånd kring, uttrycket *poner el cuerpo* som på argentinsk spanska beskriver ett särskilt sätt att använda kroppen. Sutton, som är verksam på ett engelskspråkigt universitet, översätter inte begreppet utan skriver:

Begreppet *poner el cuerpo* överlappar till viss del [med engelskans] “to put the body on the line” och “to give the body”, men som jag kommer att visa överskrider begreppet båda dessa uttryck. Vad gäller politiskt arbete betyder *poner el cuerpo* inte bara att prata, tänka eller begära; utan att verkligen vara närvarande och involverad; att sätta hela det (förkroppsligade) varandet i rörelse; att vara djupt engagerad i en social fråga och att anta de kroppsliga risker, det arbete och de krav som ett sådant engagemang kräver. *Poner el cuerpo* är en del av ett motståndsvokabulär i Argentina som understryker våra materiella kroppars betydelse för förändringen av sociala relationer och av historien. (Sutton 2010:161 f., min översättning)

Poner el cuerpo måste inte vara en aktivistisk praktik – det kan handla om att gräva i kolonilotten (och utsätta sig för risken att bli svettig eller få träningsvärk) eller vara den på arbetsplatsen som går och förmedlar kollektivets budskap till chefen (och utsätta sig för risken att bli utskälld eller inte få löneförhöjning) – men när Sutton, och jag, använder uttrycket handlar det om den förkroppsligade *aktivismen*, eller det förkroppsligade *motståndet*. Med inspiration från den krönika av Vera-Zavala (2018) som jag nämnde i uppsatsens inledning väljer jag att översätta *poner el cuerpo* till ”att sätta kroppen på spel”⁵.

Utifrån sin förståelse av *poner el cuerpo* och mot bakgrund av de berättelser om motstånd som Sutton tagit del av definierar hon fem beståndsdelar i det förkroppsligade motståndet. Dessa är 1) att motståndet *utförs* av kroppar, 2) att kroppar kan användas som *symboler*, 3) att kroppar uttrycker *behov* förankrade i dess materialitet, 4) att politiskt arbete hör ihop med förkroppsligade *känslor* och 5) att *mängden* kroppar spelar roll för motståndets utfall (Sutton 2010:172 ff.). Vidare menar Sutton att det förkroppsligade motståndet bör förstås som tvådelat, eftersom det både praktiseras i politiska aktioner av olika slag och det Sutton kallar för ”dagligt, aktivistiskt arbete” (2007:142 f.).

Suttons förståelse för det förkroppsligade motståndets betydelse för politisk förändring kan sägas utgöra en slags utgångspunkt för detta arbete, och hennes definition av dess beståndsdelar som det ramverk genom vilket jag studerar aktivisternas berättelser. Att Sutton använder

⁵ Denna översättning fångar inte begreppets *hela* innebörd, så jag uppmanar läsaren att fortsätta ha Suttons beskrivning begreppets innebörd i bakhuvudet.

begreppet *förkroppsligat*, och inte *kroppsligt*, när hon talar om den form av motstånd hon studerar, innebär att det som står i fokus i hennes studie inte är de kroppsliga *handlingarna* utan det sätt på vilket motståndet *införlivas* i kroppen och *blir en del av den*. Det är med inspiration från Sutton som jag låter de förkroppsligade aspekterna av aktivisternas motståndserfarenheter stå i centrum för denna studie. Mot bakgrund av begreppet *poner el cuerpo* och motståndets fem beståndsdelar undersöker jag i analysens första del vilken särskild funktion kroppen fyller när den används för att göra motstånd och i analysens andra del vad aktivisterna utsätter kroppen för när de gör motstånd. Uppdelningen mellan politiska aktioner och dagligt, aktivistiskt arbete kommer att få betydelse i analysens tredje del som fokuserar på aktivisternas erfarenheter av att vara en del av en rörelse.

Det kollektiva motståndets potential

Eftersom den form av motstånd som undersöks i uppsatsen är *organiserat* motstånd, vilket till skillnad från vardagsmotstånd per definition är *kollektiva* (Baaz et al. 2018:17 ff.) kompletteras ovanstående teorier om motstånd, kropp och fenomenologi med två teorier om förkroppsligade motståndsgemenskaper. Judith Butlers *performativa teori om offentliga församlingar* lyfter fram performativitet som något *kollektivt* och *kroppsligt* genom att visa hur kroppar som sammanstrålar på offentlig plats ”talar” utan att något ord verbaliseras. Mona Lilja kombinerar denna kollektiva och kroppsliga performativitetsteori med Sara Ahmeds *känslafenomenologi*, och utvecklar därmed en teori om att känslor förstärker motståndsgemenskapers arbete och budskap.

Motståndsgemenskaper som performativa

När Judith Butler för första gången presenterade sin numera välkända teori om att kön är performativt görs det med utgångspunkt i Merleau-Pontys och Beauvoirs fenomenologiska perspektiv (Butler 1988). Begreppet performativitet myntades ursprungligen av J. L. Austin och syftade till en början enbart till att beskriva de *talakter* som får någonting att hända, eller ett fenomen att uppstå, i samma ögonblick som talakten yttras (Butler 2016:28). Butler, som (rättfärdigt eller ej) har kritiserats för att fokusera allt för mycket på språkets makt att konstituera den materiella verkligheten (Lennon 2014), har på senare år gjort vad som har kallats för en ”fenomenologisk vändning” (Walsh 2017), och därmed börjat intressera sig mer explicit för överlappningen mellan lingvistisk och kroppslig performativitet.

I *Notes Toward a Performative Theory of Assembly* (2016), som på svenska översatts till *På väg mot en performativ teori om offentliga församlingar* (2018), placerar Butler kroppen i centrum för det politiska genom att visa hur kroppar hävdar en kollektiv och performativ rätt

att finnas till genom att samlas på offentlig plats. *Assembly* har i den svenska översättningen översatts till ”offentlig församling” men jag väljer att i uppsatsen använda begreppet ”allmän sammankomst” eftersom det är detta begrepp som används i den del av ordningslagen som reglerar den grundlagsskyddade mötes- och demonstrationsfriheten i Sverige (SFS 1993:1617). Butler menar att allmänna sammankomster i sig är ett ifrågasättande av den norm som hävdar att politiska krav bör verbaliseras skriftligt och muntligt – ”de församlade kropparna ’säger’ att de inte är förbrukningsbara, trots att de kanske inte yttrar ett ord” (Butler 2018:23).

Att dyka upp, att stå upp, andas, röra sig, stå still, tala och tiga – allt detta blir viktiga aspekter av plötsliga sammankomster, en oförutsedd form av politisk performativitet som sätter det levbara livet i fokus för politiken. Och det tycks ske redan innan någon specifik grupp lägger fram några krav eller börjar förklara sig genom politiskt tal i mer egentlig mening. (Butler 2018:23)

I centrum för denna teori står prekära grupperns rätt till levbara liv och prekaritet som en erfarenhet med potential att skapa allianser mellan grupper av människor som inte har mycket annat än sin utsatthet gemensamt (Butler 2016:26 ff.). Med prekaritet menar Butler ett politiskt framkallat förhållande som innebär att vissa sociala grupper av människor blir mer utsatta för osäkra levnadsvillkor – såsom fattigdom, sjukdom och våld – än andra (2016:33 ff.). Att olika grupper som kan beskrivas som prekära sammanstrålar i en *allians av kroppar* är, enligt Butler, i sig självt ett sätt att utmana det neoliberala idealet om självtillräcklighet och föreställningen om att prekaritet är ett resultat av den enskilda individens misslyckanden (2016:18). Allmänna sammankomster visar också att politik handlar om att göra livet drägligt, för *alla* eller för ett fåtal, och att det är de kroppar som framträder, eller kroppar *som* dessa, som drabbas av den politik som betraktar vissa liv som förbrukningsbara (Butler 2016:14).

Butlers kollektiva och kroppsliga performativitet används i uppsatsen för att undersöka vad det spelar för roll att aktivisterna *strålar samman* med sina kroppar för att ställa sina krav på politisk förändring. Jag visar med hjälp av denna teori hur kroppar som agerar tillsammans upprättar motståndsgemenskaper både här och nu och över tid och rum. Denna *allians av kroppar* spelar huvudrollen i analysens tredje, och avslutande, avsnitt men kallas då för en kropp av kroppar eller en *kollektiv kropp*.

Motståndsgemenskaper som affektiva

Mona Lilja bygger i sin artikel ”Dangerous Bodies, Matter and Emotions” (2017) vidare på Butlers teori om performativa motståndsgemenskaper genom att kombinera den med Sara Ahmeds känslöfenomenologi. Lilja menar att kroppar som gör motstånd tillsammans säger något ”utöver vad som sägs” (Lilja 2017:343, min översättning), och att detta beror på att

känslor och materia adderar innebörd till det motstånd som bedrivs. Jag kommer att ta fasta på den roll som Lilja, med stöd av Ahmed, menar att känslor – eller snarare affekter – spelar när aktivister gör motstånd tillsammans. Liksom Gould menar Lilja att känslor, i teorin, kan uppdelas i affekter respektive emotioner – affekter förstås som de känslor som färdas mellan kroppar, medan emotioner förstås som subjektets tolkning av dessa (Lilja 2017:346). När jag skriver om känslor i detta avsnitt, och i de delar av uppsatsen som följer på detta avsnitt, är det framför allt den *affektiva* aspekten av dessa känslor som avses.

Enligt Ahmed genereras inte känslor *inom* kroppar, utan färdas *mellan* dem (2004:117). Genom att känslor cirkulerar mellan olika objekt och tecken ackumuleras över tid ett slags ”affektivt kapital” som får oss att uppleva det som att ett visst objekt eller tecken är ”laddat” med känslor (2004:120 f.). I själva verket, menar Ahmed, kan inte någon eller något ”bära på” en viss känsla eller ”få oss” att känna på ett visst sätt – känslor skapas snarare *relationellt* (2004:119 ff.). Att känslor *berör* oss, när de färdas från kropp till kropp, innebär inte bara att de får oss att känna på ett visst sätt utan också att de får oss att *röra* våra kroppar i nya riktningar (Ahmed 2014a:171). Känslor kan alltså, för att använda Butlers vokabulär, förstås som *performativa* - de förändrar både oss och vår omgivning när de manifesteras (Lilja 2017:345 f.).

Lilja drar utifrån Ahmeds förståelse av känslors relationella karaktär slutsatsen att cirkulerande känslor ger bränsle till motståndet samtidigt som det praktiserade motståndet gör att känslorna cirkulerar – ju mer motstånd desto mer känslor som cirkulerar, och ju fler känslor som cirkulerar desto mer motstånd (Lilja 2017:350). De känslor som cirkulerar mellan aktivister stärker också, menar Lilja, sammanhållningen i rörelsen – ”[v]idhäftningsförmågan hos känslor gör att människor fäster sig vid motståndsrörelser och till andra deltagare i rörelsen” (Lilja 2017:345 f., min översättning). Känslor överförs också, menar Lilja, på motståndets åskådare och på dem som motståndet utövas gentemot. Denna känslööverföring, samt det faktum att kroppar som gör motstånd per definition inte är disciplinerade, skapar enligt Lilja en övertygelse om att dessa kroppar utgör ett hot mot den rådande ordningen.

Arga kroppar är skrämmande och utgör ett hot mot nationalstaten och de demokratiska staternas ordning; det finns en risk att dessa kroppar, vilka är på fel plats, kan sätta statens ordning ur spel. Kroppar som gör motstånd, och känslor uttryckta i det ögonblick motståndet äger rum, är i sig själva en representation av en livaktig, politisk sfär [...], vilken inte är en normaliseringens, homogeniseringens eller standardiseringens sfär. Genom att visa sig själva som konkreta, prekära eller lidande kroppar destabiliserar de det allmänna genom sin närvaro. [...] Kunskapen om vad (materiella) kroppar kan göra bidrar också till att representationerna av kroppar som gör motstånd uppfattas som ”farliga”. (Lilja 2017:347 f., min översättning)

Jag använder Liljas kombination av Butlers performativa teori och Ahmeds känslafenomenologi för att undersöka aktivisternas och rörelsernas relation till ordningsmakten och till det omgivande samhället. Genom Lilja och Ahmed förstår jag känslor som ett icke-verbalt språk som gör att kroppar kan kommunicera med varandra utan att använda ord. Jag kommer i analysen att visa hur både aktivisterna och ordningsmakten, medvetet eller omedvetet, kommunicerar med hjälp av känslor – och hur denna kommunikation både kan skapa närhet och avstånd.

1.5 Metodologiska och epistemologiska utgångspunkter

Att utgå från ett fenomenologiskt perspektiv innebär en tilltro till att det är genom mänskliga erfarenheter som vi kan nå kunskap om världen (Bengtsson 2001:26). Intervju är en metod som gör det möjligt att ta del av andra människors erfarenheter, och jag har valt att generera empiri till denna studie med hjälp av två olika typer av intervjuer⁶ – dels den typ av enskild djupintervju som kallas livsvärldsintervju (Kvale & Brinkmann 2014) eller livsberättelse (Johansson 2005) och dels den form av gruppintervju som kallas fokusgruppintervju (Wibeck 2010). I detta avsnitt redogör jag för de metodologiska- och epistemologiska utgångspunkter som dessa metoder vilar på, för att i nästa avsnitt redogöra för de mer praktiska aspekterna av materialgenerering och bearbetningen av materialet.

Eftersom denna studie behandlar ett ämne som jag själv har personlig erfarenhet av, och eftersom den bygger på intervjuer med personer som bär på erfarenheter som likar mina egna, har den en etnografisk karaktär (Aull Davies 2008:106). Trots att de metoder jag valt att använda inte innebär att jag följer aktivisterna under någon längre tid har jag fortsatt hålla kontakten med flera av studiens deltagare, andra har jag stött på när vi deltagit i samma demonstrationer och några av dem har på eget initiativ fortsatt dela sina erfarenheter med mig även efter att intervjuerna ägt rum. Den tredje och sista delen i detta avsnitt handlar om hur jag har förhållit mig till studiens deltagare utifrån en önskan om att skapa en så jämlik relation mellan oss som möjligt.

⁶ Det finns en mängd andra etnografiska metoder som jag hade kunnat använda i arbetet med denna studie, inte minst go-along intervjuer (Kvale & Brinkmann 2014:137) och (deltagande) observation (Davies 2008:82), vilka jag i ett tidigt skede övervägde att använda. Jag bedömde dock dessa metoder som alltför tidskrävande att kombinera med ovan nämnda metoder, och jag befarade att de inte skulle generera tillräckligt mycket material om jag inte hade kompletterat dem med intervjuer.

Enskilda djupintervjuer

Livsvärldsintervjuer eller livsberättelser är en form av djupintervju som syftar till att undersöka det ämne som studeras tillsammans med den person som blir intervjuad utifrån denna persons erfarenhet och upplevelse av detta ämne. (Johansson 2005:23; Kvale & Brinkmann 2014:46).

Livsvärld som begrepp betyder just människans *beskrivning* av sina levda erfarenheter (Adams & van Manen 2008). Jag sällar mig till den epistemologiska tradition som förhåller sig kritisk till föreställningen om att det är möjligt att *återge* en upplevelse utan att *tolka* den (Madison 2005:57 f.), och tar därför fasta på livsvärlden, eller livsberättelsen, som en *berättelse om*, snarare än en *redogörelse för*, levda erfarenheter (Adams & van Manen 2008; Kvale & Brinkman 2014:79).

Jag betraktar därmed intervjun som en social produktion av kunskap, där den som intervjuar och den som blir intervjuad producerar kunskap *tillsammans* genom sin relation (Kvale & Brinkmann 2014:24; Davies 108 ff.). Det som sägs under en intervju förstår jag med andra ord som ett uttryck för en pågående tolkning av den levda erfarenheten (Johansson 2005:26 ff., 279 ff.). Jag har tagit fasta på de relationella aspekterna av intervjun som metod genom att använda mig av en semistrukturerad form som inneburit att jag ställt öppna frågor och låtit deltagarnas berättelser, snarare än min intervjuguide, leda samtalet (Davies 2008:105; Thomsson 2010:124). Jag anser det dock viktigt att poängtera att forskningsintervjun inte är att betrakta som ett öppet vardagssamtal där den som intervjuar och den som blir intervjuad har makt att forma samtalet på likartade premisser – utan ett professionellt samtal som förs på initiativ av mig som forskare (Davies 2008:105).

Under arbetet med intervjuerna har det blivit tydligt för mig att intervjumetoden är ett kroppsligt hantverk som bygger på att den som intervjuar – i det här fallet jag själv – lyckas upprätta en god relation med den eller dem som blir intervjuade och i själva intervjusituationen använder sitt förkroppsligade omdöme för att avgöra när och på vilket sätt det är läge att ställa följdfrågor, nicka uppmuntrande eller bara vara tyst (Kvale & Brinkmann 2014:33 172).

Fokusgruppintervjuer

En av de stora fördelarna med enskilda djupintervjuer är att de innebär en möjlighet att djupdyka i de specifika ämnen som jag som forskare är intresserad av att undersöka. Denna form av intervju kan dock kritiseras för att isolera individen från dess sociala kontext, och för att skapa en situation där forskaren har oproportionellt mycket makt att leda samtalet i de riktningar den är intresserad av att leda samtalet i (Wilkinson 1998). Mot bakgrund av detta har jag valt att komplettera det empiriska djup som ges av enskilda intervjuer med den empiriska bredd som

ges av gruppintervjuer (Wibeck 2010).

Gruppintervjuer har flera epistemologiska och etiska fördelar. För det första möjliggör gruppintervjuer en kontextuell förståelse av vad som sägs i intervjusituationen än djupintervjun gör. Detta eftersom denna form av intervjumetod inte isolerar individen från dess sociala sammanhang på samma sätt som vid enskilda intervjuer (Davies 2008:106; Wilkinson 1998:121). För det andra är forskarens roll under en gruppintervju decentraliserad på ett sätt som gör att dess inverkan på den kunskap som produceras blir mindre än i en intervju mellan två personer (Davies 2008:108 f.; Wilkinson 1998:121). Genom att deltagarna i en gruppintervju ges möjlighet att prata med varandra, och inte bara med forskaren, skapas större möjligheter för att de ska kunna introducera teman inom ämnet som forskaren inte själv har identifierat och presenterat för deltagarna (Thomsson 2010:69). Detta innebär både att samtalet har potential att ske mer på deltagarnas villkor (Wibeck 2010:22), och att det material som genereras har potential att bli mer rikt och utmanande än vid enskilda intervjuer (Davies 2008:117).

Jag har valt att genomföra fokusgruppintervjuer utifrån hur Viktoria Wibeck (2010) beskriver denna metod. Wibeck lyfter fram att fokusgruppintervju är en särskild, *fokuserad*, form av gruppintervju. Ämnet för samtalet bestäms av forskaren och i själva intervjun agerar forskaren mer som en moderator än som en samtalspart (Davies 2008:116; Thomsson 2010:69; Wibeck 2010). Det råder ingen konsensus kring hur urval till fokusgruppintervjuer bör gå till – medan vissa forskare menar att grupperna ska bestå av personer som inte redan känner varandra menar andra att det finns fördelar med att använda sig av färdiga grupper (Wibeck 2010:26). Heléne Thomsson menar att personer som känner tillit till varandra och vill prata med varandra är en bra grund för en gruppintervju (2010:69). Det råder också delade meningar kring hur många individer en fokusgrupp bör bestå av, men Wibeck menar att erfarenhet talar för att gruppen inte bör bestå av färre än fyra eller fler än sex deltagare (2010:67). Jag har valt att följa Wibecks rekommendation angående antal deltagare i intervjun och Thomssons råd angående att använda grupper av människor som redan är bekanta med varandra och därför genomfört gruppintervjuer med fyra personer som känner varandra sedan innan i varje grupp.

Queer etnografi

Eftersom jag inom ramen för denna studie bedriver forskning i en gemenskap som jag i någon mån själv tillhör inspireras jag av hur Ulrika Dahl (2010) beskriver etnografiskt arbete inom forskarens eget sammanhang som *queer etnografi* – en form av etnografi som både bär på särskilda möjligheter och riskerar att möta ett visst motstånd (se även Davies 2008:3). ”För den

'straighta' vetenskapen framstår det som något 'queert' att vilja vara med och skriva om sitt eget sammanhang" skriver Dahl, "även om det inte är ett territoriellt avgränsat, lokaliserat eller ens alltid en synligt igenkännbar, stabil gemenskap" (Dahl 2010:144, min översättning).

Jag menar att min egen position som aktivist, och min delaktighet i den rörelse som jag studerar, har varit en grundläggande förutsättning för denna studie (se Davies 2008:199; Kvale & Brinkman 2014:149; Wibeck 2012:84). Detta har nämligen gett mig tillgång till en rörelse som präglas av en utbredd skepsis gentemot experter och andra auktoriteter. En av studiens deltagare uttryckte till och med explicit att den inte hade gått med på att bli intervjuad av mig om hon inte hade vetat att jag själv hade erfarenhet av den typ av motstånd som uppsatsen handlar om.

Detta innebär inte att jag betraktar det som enbart positivt att jag själv är en del av den rörelse jag studerar, och att jag därtill har en relation till några av studiens deltagare sedan innan (Thomsson 2010:125 ff.). Jag upplevde till exempel att det var svårt att ställa "dumma frågor" när aktivisterna använde ord jag inte förstod eller talade om sådant jag inte kände till – något som jag föreställer mig hade varit lättare att göra om jag inte hade positionerat mig som aktivist. Jag menar också att det finns en risk att den likhet som råder mellan mig och studiens deltagare överbetonas eller att jag tolkar deltagarnas berättelser utifrån en egen erfarenhet som liknar deras (Davies 2008:199 f.).

Att jag är en del av den rörelse som denna uppsats handlar om innebär att jag har strävat efter att arbeta med den på ett sätt som överensstämmer med de jämlikhetsideal som råder i rörelsen. I linje med denna ambition har jag upprätthållit kontakten med många av studiens deltagare även efter att intervjuerna genomförts. Jag bjöd också in alla deltagare till ett öppet seminarium⁷ där jag presenterade uppsatsen för de deltagare som ville och kunde närvara (samt ett 20-tal andra intresserade). Syftet med detta seminarium var att ge utrymme för både deltagarna i studien och andra personer i den utomparlamentariska vänstern att kommentera uppsatsens innehåll innan den var helt färdig.

1.6 Materialgenerering och bearbetning

I följande avsnitt beskriver jag hur jag har omsatt mina metodologiska och epistemologiska utgångspunkter i praktiken genom rekrytering av deltagare till studien, genomförande av intervjuer med dessa deltagare samt bearbetning och analys av det material som genererats. Jag redogör också för hur jag har hanterat deltagarnas personuppgifter under arbetet med studien.

⁷ Seminariet ägde rum under Anarkistiska bokmässan i Stockholm den första juni 2019.

Rekrytering av deltagare

Urvalet av studiens deltagare har gjorts genom en kombination av tillgänglighetsurval och snöbollsurval (Thomsson 2010:63). Detta innebar att jag i mitt sökande efter lämpliga deltagare började med att vända mig till aktivister som jag genom mitt eget engagemang redan hade en etablerad kontakt med. På detta sätt kom jag tidigt i processen i kontakt med Sasha, Elisabeth och Leo som efter att själva ha blivit intervjuade visade sig villiga att upprätta kontakt mellan mig och potentiella deltagare i sina egna nätverk. Via dem kom jag i kontakt med Emma och Anders som jag intervjuade enskilt, samt med Maria och Lina som tillsammans med Stina och Rikki bildade en fokusgrupp. För att kunna ytterligare en fokusgrupp kontaktade jag Annelie som i sin tur kontaktade Audre, Iris och Louise och bildade en fokusgrupp tillsammans med dem. Sammanlagt intervjuade jag alltså 13 aktivister, varav fem i enskilda djupintervjuer och åtta i två olika fokusgrupper bestående av fyra personer vardera.⁸

Deltagarna kommer från olika rörelser i olika delar av Sverige. Vissa är eller har varit engagerade i olika vänsterpolitiska rörelser, andra enbart i en rörelse. Tillsammans förkroppsligar de partiella erfarenheter ur (bland annat) asylrättsrörelsen, fredsrörelsen, djurrättsrörelsen, den radikala queerrörelsen, husockupationsrörelsen, den radikala klimatrörelsen och den antifascistiska rörelsen. Deltagarna är bosatta i, eller i anslutning till, fem av de största städerna i södra Sverige av vilka Stockholm utgör den nordligaste och Malmö den sydligaste staden. Den yngsta deltagaren befinner sig i sina sena tonår medan den äldsta skulle kunna definieras som medelålders.

Vems erfarenhet som anses vara en giltig, eller intressant, källa till kunskap är en fråga om makt (Davies 2008:110). Jag har därför varit mån om att göra ett urval som uppvisar en bredd bland deltagarna – framför allt med avseende på könsidentitet, socioekonomisk bakgrund och erfarenhet av rasism. Både snöbollsurval som metod och de personer som hjälpt mig att rekrytera nya deltagare har bidragit till en sådan bredd. Att rekrytera deltagare på detta sätt har tagit lång tid, kanske längre tid än det hade tagit med en annan metod, men jag menar att det varit väl investerad tid.

Genomförande av intervjuer

Intervjuerna med Sasha, Elisabeth och Leo genomfördes på grund av det geografiska avståndet oss emellan via videochatt, medan övriga intervjuer genomfördes genom fysiska möten.

⁸ För en detaljerad förteckning över studiens deltagare, se *Bilaga 1*. Utöver dessa personer hade jag under arbetet med studien kontakt med ytterligare fyra personer som på grund av faktorer såsom tidsbrist och sjukdom i slutändan förhindrades från att delta.

Deltagarna fick själva bestämma var de ville träffa mig, vilket innebar att jag och Emma träffades på en sportbar, dit även Anders kom efter att min och Emmas intervju var klar. Emma stannade kvar under intervjun med Anders, vilket gjorde att den växlade mellan att vara ett samtal mellan mig och Anders och ett samtal mellan oss tre. Den av fokusgrupperna som hädanefter kallas för ”anarkisterna” träffades hemma hos Annelie och den fokusgrupp som hädanefter kallas ”djurrättsaktivisterna” träffades hemma hos Maria.⁹ Alla intervjuer ägde rum mellan den 13 februari och den 11 april 2019.

Jag har vid både de enskilda intervjuerna och fokusgruppintervjuerna använt mig av en intervjuguide som har tjänat som just en *guide* och inte som styrande för vårt samtal.¹⁰ I guiden skissade jag upp tematiska områden som korresponderade med mina ursprungliga frågeställningar – dessa frågeställningar har sedan utvecklats under arbetets gång. Alla intervjuer spelades in och jag förde anteckningar under intervjuernas gång som stöd för minnet. Efter att intervjuerna avslutats skrev jag ned mina upplevelser av intervjun, mina spontana tankar kring vad som sades i dem och de ord eller teman som jag upplevt som viktiga i deltagarens berättelser. När alla intervjuer var gjorda hade jag totalt tolv timmar inspelat material att arbeta vidare med.

Jag upplevde intervjuerna med Sasha, Elisabeth och Leo som lättsamma och avslappnade. Samtalen mellan mig och dem flöt på, trots att jag (på grund av att dessa intervjuer genomfördes via videochatt) upplevde en viss avsaknad av den kontakt som upprättas mellan människor som träffas öga mot öga. Eftersom jag träffat dessa aktivister tidigare upplevde jag dock inte att detta påverkade intervjuerna negativt i någon större utsträckning, snarare var det gynnsamt för samtalet att både aktivisterna och jag kunde befinna oss i våra respektive hem då intervjuerna ägde rum. Efter lite initial nervositet från båda håll upplevde jag även intervjuerna med Emma och Anders som lättsamma och avslappnade, trots att vi aldrig tidigare träffats. Vid alla dessa enskilda intervjuer använde jag intervjuguiden som ett stöd men lät aktivisternas erfarenheter och berättelser om dessa erfarenheter föra samtalet framåt.

Att fokusgruppintervju innebär att forskarens makt fördelas decentraliseras blev tydligt för mig i båda de fokusgruppintervjuer jag genomförde. Att komma in i en grupp av människor som redan känner varandra gjorde mig obekvämt, och jag kände mig osäker på min roll och hur jag skulle agera under själva intervjun. Anarkisterna pratade på och skötte turtagning och

⁹ När jag hädanefter talar om ”anarkisterna” och ”djurrättsaktivisterna” syftar jag med andra ord på dessa fokusgrupper och inte på anarkister eller djurrättsaktivister i allmänhet.

¹⁰ Denna intervjuguide återfinns i *Bilaga 2*. Observera dock att den inte ger en rättvis bild av hur intervjuerna tog sig uttryck i praktiken eftersom jag inte lät guiden vara styrande för samtalet.

introduktion av nya ämnen väldigt bra på egen hand – under de två timmar och 20 minuter som intervjun med dem pågick behövde jag endast ställa sex frågor och ungefär lika många följdfrågor. Under intervjun med djurrättsaktivisterna behövde jag tvärtom inta en mer aktiv roll och moderera samtalet genom att ställa fler frågor direkt ur intervjuguiden och genom att rikta dessa direkt till de olika aktivisterna i gruppen.

Behandling av personuppgifter

Alla deltagare fick innan intervjuerna ta del av skriftlig information om studien och den lagring av personuppgifter som hantering av inspelade intervjuer innebär. Deltagarna gav sedan sitt skriftliga samtycke till att delta i studien och låta sina personuppgifter lagras. De inspelade intervjuerna lagras fram till att uppsatsen blivit godkänd i högskolans molntjänst, och i de fall som deltagarna gett sitt samtycke till att intervjuerna fortsätter att lagras kommer dessa att flyttas till ett krypterat flashminne. Deltagarna har avidentifierats vid transkriberingen av intervjuerna. Deras namn är utbytta mot pseudonymer som de själva valt eller låtit mig välja. Alla uppgifter som kan knytas till deltagarna som personer har redigerats bort ur det material som presenteras i uppsatsen och med tanke på risken att någon av deltagarna ändå identifieras har jag medvetet valt att inte presentera dem närmare än jag gjort ovan.

Analysmetod

Jag menar att det inte går att dra upp några absoluta skiljelinjer mellan analys och övrigt arbete med en uppsats (Davies 2008:127; Johansson 2005:279, 297; Thomsson 2010:143). Med det som jag här kallar för analysmetod menar jag själva hanteringen av det inspelade material som de intervjuer jag beskrivit ovan genererade.

Jag har valt att analysera det inspelade materialet med hjälp av en tolkande fenomenologisk analys (på engelska *Interpretative Phenomenological Analysis*) såsom den beskrivs av Jonathan A. Smith och Mike Osborn (2007). Denna analysmetod skulle kunna betraktas som en form av tematisk analys, eftersom den bygger på att identifiera, analysera och rapportera mönster, eller teman, i det material som studeras (se Braun & Clarke 2006:78, 81). Den skiljer sig från andra tematiska analysformer på så sätt att den syftar till att skapa förståelse för deltagarnas erfarenheter och hur deltagarna skapar mening genom sina berättelser om dessa erfarenheter (Smith & Osborn 2008:66).

Denna form av analys bygger på många och noggranna läsningar av materialet. Smith och Osborn föreslår därför att varje intervju analyseras för sig, och att de teman som skapas under analysen av den första intervjun kan användas som utgångspunkt för analysen av de följande intervjuerna om materialet är stort (2015:67, 74). Med anledning av detta, och med anledning

av att jag ville att analysen skulle ta sin utgångspunkt i de berättelser jag som forskare varit minst involverad i att forma, valde jag att inleda det formella analysarbetet med noggranna genomgångar av de två fokusgruppintervjuerna.

Jag påbörjade det formella analysarbetet genom att transkribera fokusgruppintervjuerna så gott som ordagrant - detta var tidskrävande men hjälpte mig att bekanta mig med materialet. Transkriptionerna betraktar jag som en *tolkning* av vad som sades under intervjuerna (se Davies 2008:127), och därför har jag trots noggrann transkribering återgått till det inspelade materialet under analysens gång för att kontrollera att de slutsatser jag drar har förankring i det faktiska materialet. Efter att ha färdigställt transkriberingen gick jag igenom materialet med syfte att dela upp hela fokusgruppmaterialiet i ett större antal underteman som både informerades av mitt teoretiska ramverk och definierades utifrån vad som sagts under intervjuerna (Smith & Osborn 2008:67 ff., Johansson 288 ff.).

Dessa underteman grupperades sedan i tematiska kluster, eller huvudteman, samtidigt som de underteman som inte relaterade till mina frågeställningar eller som inte återkom frekvent i materialet förkastades (Smith & Osborn 2008:70 ff.). Till slut kunde jag identifiera fyra huvudteman i materialet, nämligen 1) att göra motstånd, 2) att vara en del av en rörelse, 3) att mötas av repression och 4) makt och motstånd inom rörelsen. De två första temana korresponderar tydligt med studiens frågeställningar och har i alla intervjuer förts på tal av mig. De två senare temana, som avhandlades i varierande grad under alla intervjuer, fördes däremot på tal av deltagarna själva och kunde identifieras tack vare användningen av denna materialnära analysmetod. Efter att ha identifierat dessa teman transkriberade jag de enskilda intervjuerna, vilka jag sedan tematiserade i enlighet med de fyra huvudteman som identifierades i fokusgruppintervjuerna. Dessa har med andra ord fått vägleda tematiseringen, medan de enskilda intervjuerna har fått fördjupa innehållet i dessa teman.

I den analys som följer på detta avsnitt presenterar jag på vilket sätt jag menar att tematisering av materialet besvarar uppsatsens frågeställningar. I de fall jag återger direkta citat ut det transkriberade materialet i analysen har dessa genomgått en varsam redigering för läsbarhetens skull. Förtydliganden som innebär att ett större antal ord har lagts till eller dragits från har markerats med hakparenteser. Sådant som sagts med eftertryck har kursiverats. När jag ställt uppsatsens frågeställningar i relation till de teman som getts av materialet har de delvis överlappat varandra. Fråga ett kan sägas överlappa tema nummer ett och två, fråga två kan sägas överlappa tema två och tre och fråga tre kan sägas överlappa tema tre och fyra. Detta är självklart en förenklad bild av hur uppsatsens frågeställningar och material korresponderar med varandra, men det är en bild som varit till hjälp vid analysen och rapporteringen av densamma.

2. Analys

”Hur kom det sig att du blev politiskt engagerad?” Med denna fråga inledde jag alla intervjuer som utgör grunden för denna analys. Det är från denna fråga som aktivisternas berättelser har utvecklats, ibland med hjälp av följdfrågor av mig och i fokusgrupperna genom dialoger deltagarna emellan. Med utgångspunkt i dessa berättelser ämnar jag i denna del av uppsatsen besvara uppsatsens frågeställningar. Analysen är indelad i tre avsnitt som vart och ett syftar till att besvara en av dessa frågeställningar.

I avsnitt ett beskriver jag det förkroppsligade motståndets form och funktion, och konstaterar att den utomparlamentariska politiken genom sin orientering mot en annan framtid än den som påbjuds av samhället kan förstås som queer politik. Avsnitt två lyfter fram statlig repression som ett pris som aktivisterna får betala för sin queera, politiska praktik. Denna repression förstås inte bara som skadlig för rörelsen, utan också som ett tecken på att aktivisternas arbete faktiskt utmanar den rådande ordningen. I avsnitt tre utvecklas en förståelse av sociala rörelser som uppbyggda av aktivisternas inbördes relationer. Dessa relationer förstås som organiserade kring en gemensam längtan men också som något som behöver skyddas från den repression som angriper dessa relationer. Efter analysen följer ett kapitel där de slutsatser som dras i dessa tre avsnitt sammanfattas och diskuteras.

2.1 Kroppens politik

I detta första avsnitt besvarar jag uppsatsens första frågeställning genom att undersöka vilken funktion aktivisternas kroppar fyller i deras berättelser om att göra motstånd. Alla deltagare är, eller har varit, deltagare i en eller flera rörelser vars metoder, eller motståndspraktiker, kan definieras som utomparlamentariska. Hur länge de varit aktiva, och på vilket sätt de är aktiva idag skiljer sig mellan fokusgrupperna och mellan deltagarna. Mobiliseringen i samband med klimattoppmötet i Köpenhamn 2009, allmänt refererat till som COP15, och mobiliseringarna mot de nazistiska Salemmarcherna, som ägde rum årligen i början av 2000-talet, återkommer i både fokusgruppintervjuerna och de enskilda intervjuerna som händelser som utgjorde startskottet för det utomparlamentariska engagemanget och för viljan att göra motstånd med kroppen som redskap. Anarkisterna har varit engagerade under längre tid än djurrättsaktivisterna och flera av anarkisterna uppger att de slutat vara engagerade eller är engagerade i mindre grad idag än tidigare. Annelie, en av anarkisterna, beskriver sig själv som ”slocknad”, vilket kan kontrasteras mot hur Rikki, en av djurrättsaktivisterna, beskriver sig själv som ”nyförälskad” i rörelsen.

Aktivisternas sociala, ekonomiska och politiska bakgrunder skiljer sig åt – vilket sannolikt har påverkat deras första erfarenheter av att göra motstånd. Emmas engagemang utvecklades mot bakgrund av att hon växte upp i en förort till en större stad ”som har väldigt dåligt rykte”, i vilken hon redan i unga år var inblandad i konfrontationer mellan polis och boende i orten. ”Jag var arg på samhället och slogs” berättar hon – analysen och viljan att förändra samhället kom senare. Anders berättar att hans engagemang tog fart i och med att han blev fackligt engagerad i tonåren. Idag är han och Emma engagerade i samma rörelser. Sasha och Elisabeth, beskriver sina uppväxtförhållanden som privilegierade och berättar att konfrontation med polis inte var en del av deras vardag när de växte upp – ”jag bodde i en liten by, polisen var inte där” förklarar Sasha. Både Sasha, Elisabeth och Leo berättar att de har sin bakgrund i en miljö som präglats av ett socialt engagemang för utsatta människor, och har mot bakgrund av detta engagemang utvecklats mot att vilja utmana det system som skapar sociala orättvisor på ett mer radikalt sätt.

Mot bakgrund av aktivisternas erfarenheter undersöker jag i detta första avsnitt av analysen vilken funktion deras kroppsliga närvaro och kroppsliga handlingar har fyllt när de har gjort motstånd. Avsnittet är indelat i fyra delar som i tur och ordning behandlar det förkroppsligade motståndet som att ta förändringen i egna händer, att dyka upp och närvara på fel plats, att rycka ut och agera i affekt och att föra framtiden in i nuet. I dessa avsnitt visar jag hur det förkroppsligade motståndet i sig utgör ett motstånd mot en normativ föreställning om hur förändringsarbete bör bedrivas, och att det därför kan betraktas som en queer, eller avvikande politik. För det andra visar jag på den stora motståndspotentialen i kroppar som dyker upp där de inte är välkomna. För det tredje visar jag på den konflikt som aktivisterna menar råder mellan att å ena sidan arbeta långsiktigt och å andra sidan göra motstånd mot det förtryck som pågår här och nu. Till sist visar jag hur aktivisternas förkroppsligade motståndspraktiker kan förstås som ett uttryck för ett annat sätt att tänka kring tid, vilket tar sig uttryck i ett upprättande av en kontinuitet mellan dåtid, nutid och framtid som har potential att generera hopp och framtidstro i tider och kontexter då motståndet känns hopplöst.

Ta förändringen i egna händer

Att ta något i egna händer innebär att själv, rent handgripligen, få någonting gjort istället för att vänta på att någon annan ska göra detta i ens ställe. Att ta *politisk förändring* i egna händer, snarare än att förvänta sig detta arbete från politiker eller statliga tjänstemän, är ett utmärkande drag för utomparlamentariska vänsterrörelser.

De aktivister jag har intervjuat har erfarenheter av olika slags demonstrationer,

manifestationer och aktioner – bland annat av blockader utanför Migrationsverkets så kallade ”förvar”¹¹ i samband med att någon som suttit inlåst där ska deporteras från Sverige (hädanefter refererade till som ”deportationsblockader”), vakor i samband med att djur transporteras till slakterier, antifascistiska motdemonstrationer i samband med att högerextrema grupper givits tillstånd att demonstrera, husockupationer, fritagningar av djur från slakterier och bondgårdar samt antimilitaristiska aktioner inne på områden där det tillverkas vapen. Detta är exempel på motståndshandlingar som i allra högsta grad utförs av kroppar – en av de fem aspekter Sutton definierat som en del av det förkroppsligade motståndet (2010:172 ff.).

Aktivisterna som deltar i studien uttrycker varierande grad av misstroende gentemot det etablerade, partipolitiska systemet som motivation till att engagera sig utomparlamentariskt. I gruppen med djurrättsaktivister förhåller sig deltagarna kritiska till vad de menar är en allmän föreställning om att riksdag och regering alltid vet vad som är bäst för alla individer – och att de alltid agerar därefter. När vi pratar om allmänhetens syn på djurrättsaktivister säger de:

Det är väl lite den svenska kulturen att man lutar sig bakåt och bara... lutar på att det ordnar sig, eller ”Det kan inte gå för långt för *regeringen* kommer att stoppa det innan det går för långt”. Eller alltså, såhär, du vet... (Maria)

Man lägger ansvaret i någon annans händer, eller i de som styr, liksom. (Rikki)

Ja! ”Vi behöver inte bry oss, vi behöver inte engagera oss, det kommer aldrig kunna gå för långt, vi har det bra här i Sverige!” Och så är det bara så, och så slutar man ifrågasätta, och så... Litar man på allt man hör. Och så kan man då, i den förblindningen, bli manipulerad till vilka åsikter, och vilka riktningar i livet som helst! (Maria)

Maria och Rikki uttrycker med andra ord en skepsis både gentemot att lägga sitt och andras liv i händerna på auktoriteter, men också gentemot föreställningen om Sverige som ett land där den här typen av aktivism inte behövs. Att ansluta sig till en rörelse som använder utomparlamentariska metoder utgör därmed i sig självt ett motstånd mot föreställningen att politik bara bör bedrivas på ett sätt – det parlamentariska. Det handgripliga engagemanget går i Rikkis och Marias resonemang hand i hand med ett ifrågasättande av vedertagna sanningar. Istället för att ”lita på allt man hör” och ”lägga ansvaret i någon annans händer” skapar de sig en egen uppfattning att agera utifrån – de väljer att vara egensinniga, för att tala med Ahmeds (2014b) ord, och denna egensinnighet leder till att de sätter sina kroppar på spel för det de tror är rätt. Förhållandet kan också vara det omvända – aktivisterna behöver praktisera

¹¹ Jag skriver ”förvar” inom citationstecken eftersom det är vad Migrationsverket kallar dem. Jag anser dock att det är en missvisande term som jag inte vill bidra till att normalisera. Du kan förvara en möbel men inte en människa.

egensinnighet för att kunna göra förkroppsligat motstånd. Att ta politiken i egna händer innebär att bryta mot den norm som säger att politik bör bedrivas parlamentariskt, och att bryta mot denna norm innebär därför sanktioner av olika slag från aktivisternas omgivning.

Några av aktivisterna har vuxit upp i familjer eller sammanhang där den här typen av politisk praktik har ansetts legitim eller till och med uppmuntrats. Anders berättar till exempel att det har varit viktigt för honom att få sin familjs godkännande, i synnerhet eftersom han har ”träffat många andra som har blivit av med släkt och vänner när det har kommit fram vad de har hållit på med”. Både djurrättsaktivisterna, Leo och Elisabeth talar i sina intervjuer om att det varit svårt för dem rent socialt, i synnerhet i förhållande till vänner och anhöriga, att vara öppna med sin aktivism.

”Det är avvikande från majoritetssamhället” att vara engagerad på det sättet förklarar Elisabeth, som beskriver att hon kände sig fri nog att börja engagera sig utomparlamentariskt först när hon flyttat till en ny stad, där det, som hon beskriver det, inte fanns några ”gamla vänner som höll mig tillbaka”. Hon berättar också hur smärtsamt det var när människor i hennes omgivning tog avstånd från det hon hade gjort då hon deltog i att befria ett antal djur från en bondgård. ”För mig själv var det försvarbart” förklarar hon, ”men jag hade inte de logiska argumenten” som omgivningen krävde av henne. Flera av aktivisterna har med andra ord erfarenheter av att bli utsatta för vad vi skulle kunna kalla för sociala sanktioner på grund av sin politiska praktik.

Gould (2009) menar att aktivism av det här slaget gör oss sårbara, eftersom den visar att vi vill ha något annat än vad samhället kan erbjuda oss. Anspråket på något annat, eller *något mer*, än vad det här samhället har att erbjuda utsätter aktivisten för risken att förlora både sin egen känsla av tillhörighet och omgivningens godkännande av aktivisten som en del av samhället ifråga (Gould 2009:443). Det är därmed inte bara själva motståndshandlingarna som utsätter aktivisterna för den risk som Sutton talar om att det förkroppsligade motståndet innebär (2007:148) – redan valet att ta politiken i egna händer utsätter aktivisten för risken att bli betraktad som avvikande och därför utstött ur gemenskapen.

Det jag väljer att översätta till *den rät(t)a vägen* (på engelska *straight lines*) skapas enligt Ahmed genom *upprepning* av en rörelse (2006:555) som bygger på en kollektiv *riktning* (2008:15) mot en specifik framtid. Jag föreställer mig här att det politiska system som råder i Sverige idag är en sådan rät(t) väg – en väg som vi håller öppen varje gång agerar i enlighet med den norm som säger att politik bedrivs av politiska partier inom ramen för ett parlamentariskt system. Att vilja något annat än vad *den rätta vägen* leder mot, och därför avvika från den, innebär, enligt Ahmed, att det omgivande samhället kommer vilja ”räta ut” dig

och få dig återgå till *den rätta vägen* (2014b:7 ff.).

Jag menar att vi därför kan förstå den utomparlamentariska politiken som en queer, eller avvikande, form av politik. Kroppar formas enligt Ahmed av sin omgivning, och vad kroppar ”tenderar att göra” är en effekt av en delad historia (Ahmed 2006:552 f.). I linje med detta föreställer jag mig att vad kroppar gör i *opposition* mot sin historia kan bryta den växelverkan som upprätthåller de samhällliga strukturerna, i synnerhet när detta oppositionella motstånd upprepas av en motståndsgemenskap som sträcker ut sig i tid och rum.

Dyka upp och närvara på fel plats

En central komponent i de demonstrationer, manifestationer och aktioner som aktivisterna berättar om är att de dyker upp och närvarar när sådant som de motsätter sig äger rum. Motståndet måste inte ta sig andra, eller mer spektakulära, uttryck än att aktivisterna placerar sina kroppar på en plats där det blir obekvämt för rörelsens motståndare att den är. Om *poner el cuerpo* direktöversätts till svenska blir det (vilket jag nämnde i uppsatsens inledning) att *sätta*, eller *placera*, kroppen. Att *sätta* kroppen på spel, handlar i deltagarnas berättelser om just detta: att dyka upp med sin kropp, och placera den på en plats där det inte är ”meningen” att den ska vara – framför en buss med människor som är på väg att deporteras, utanför ett slakteri, i ett övergivet hus eller på den gata där högerextrema grupper har getts tillstånd att demonstrera. Enligt Maria, en av djurrättsaktivisterna, fyller uppdykandet och närvarandet vid deras manifestationer utanför slakterierna fyra syften:

Som jag ser det är det fyra sätt som vi försöker påverka på där. Det är ju dels att sätta press på slakteriet, att visa att vi *dyker upp* och vi kommer *fortsätta* dyka upp och vi *ser* vad som händer här. Och sedan är det ju också att få *kontakt* med djuren, att på något sätt få kontakt med djuren och finnas där för dem en kort stund innan de ska dö. Sen är ju den andra delen i manifestationen så att vi står med skyltar längs med vägen eller vart det nu är, och då är det ju för att uppmärksamma folk som åker och går förbi att här händer det. Det är här. Det här pågår här bakom väggen. (Maria)

Det fjärde sättet för påverkan som Maria nämner är att gruppen sprider bilder från transporten av djuren i sociala medier. Jag kommer att utgå från en modifierad variant av denna fyrdelade definition i min fortsatta analys av uppdykandets och närvarandets motståndspotential. Genom att dyka upp och närvara kan en rörelse 1) visa att det finns ett motstånd, 2) se med egna ögon vad som händer, 3) finnas till för de som drabbas och 4) bära vittnesbörd om vad individen eller gruppen har sett och på så vis uppmuntra andra till att våga se samma sak och delta i motståndet mot det.

Att se förtrycket med egna ögon, och att sedan kunna berätta om det för andra, är centralt

i båda fokusgruppernas berättelser om ställföreträdande motstånd. Lina och de andra djurrättsaktivisterna menar att det faktum att djuren ”göms undan” är en bidragande orsak till att förtrycket kan fortsätta pågå i den omfattning det gör. Detsamma kan sägas om Migrationsverkets så kallade ”förvar” där asylsökande personer som inte samarbetar med Migrationsverkets kan låsas in så länge det anses behövas. Aktivisterna berättar att de så kallade ”förvaren” ligger avsides, och det som sker där blir bara synligt för de som tvingas vara där, och de som frivilligt tar sig dit för att göra motstånd. Att marginaliserade grupper i samhället, med lite eller ingen möjlighet att göra sina egna röster hörda göms undan i samhällets utkanter understryker behovet av rörelser av människor som dyker upp där med löftet om att berätta även för andra om vad de har sett.

Både djurrättsaktivisternas manifestationer utanför slakterier och anarkisternas deltagande i deportationsblockader kan förstås som vad Baaz et al. (2018:19) kallar för *ställföreträdande* motstånd – ett motstånd som görs mot ett förtryck som individen eller gruppen själv inte är direkt drabbad av. Att denna form av ställföreträdande motstånd innebär att aktivisterna placerar sina kroppar på vad som uppfattas som *fel* plats manifesteras av den repression, det vill säga de olika typer av disciplinära åtgärder, som ordningsmakten utsätter aktivisterna för med syfte att få dem att lämna platsen och inte återvända.

Att placera kroppen på fel plats innebär därmed att utsätta kroppen för den potentiella fara som Sutton (2007:148) menar är förbundet med det förkroppsligade motståndet. Att exponera kroppens sårbarhet på detta sätt kan förstås som att lägga tyngd bakom sina krav. Det kan också förstås som ett sätt att exponera vad som står på spel – det är *denna* kropp (eller kroppar *som denna*, vid solidariskt motstånd) som drabbas av det vi protesterar mot. Det är, bland annat, på detta sätt som Lilja (2017) och Butler (2015:10) menar att kroppar som protesterar ”talar” och jag menar att detta är det förkroppsligade motståndets stora potential.

Leo berättar om sin första erfarenhet av att göra förkroppsligat motstånd just som att placera kroppen på fel plats. Han satte sig helt sonika tillsammans med några kamrater inne på ett av Migrationsverkets kontor i protest myndighetens tvångsutvisningar och vägrade att lämna platsen när kontoret skulle stänga. Erfarenheten ledde till att han började delta i deportationsblockader, och som jag förstår Leo var det här som han för första gången ”såg saker i systemet jag hade tänkt innan men som inte hade sjunkit ner i kroppen [ännu]”. Genom att, som han själv förklarade, ”ta sig till en plats där våldet sker, och sätta sig emellan” skapades en *förkroppsligad förståelse* av det orättvisa system som han redan protesterade mot.

Ett förkroppsligat, ställföreträdande motstånd som sätter utövarens kropp på spel har, menar jag, potential att fungera som vad Liinasson & Cuesta kallar för *empatisk solidaritet*

(2016:268) – en solidaritet som inte befäster utförarens position som överordnad utan snarare utsätter den för risken att förlora de privilegier som kommer med denna position. Eftersom begreppet ställföreträdande motstånd för tankarna till ett motstånd som görs *i någon annans ställe* eller *istället* för någon som inte är närvarande väljer jag därför hädanefter att använda termen *solidariskt motstånd* som mer tydligt lyfter fram att motståndet görs tillsammans *med* den utsatta. Genom att verkligen *involvera* kroppen i motståndet, på det sätt som Sutton (2010) menar att aktivisterna hon har intervjuat gör, får aktivisterna ta del av en verklighet som de annars inte hade haft tillgång till.

Flera av aktivisterna som deltar i studien berättar att de har erfarenhet av att ha funnits med och stöttat sittstrejker där ensamkommande, asylsökande ungdomar protesterat mot att människor utvisas från Sverige till Afghanistan. I detta fall är det tydligt att det är de ensamkommande ungdomarna som gör det *direkta motståndet*, eftersom de gör motstånd mot något som riskerar att, eller hade kunnat, drabba dem själva. Att säga att de allierade aktivisterna som stöttade sittstrejkerna genom att dyka upp och närvara med sina kroppar, sida vid sida med de ensamkommande ungdomarnas kroppar bedrev *ställföreträdande motstånd* vore missvisande, vilket understryker vikten av ett tredje begrepp, som möjliggör att vi talar om ett *solidariskt motstånd* som inte bedrivs *istället för*, eller *från ovan* utan *tillsammans med* de som drabbas eller riskerar att drabbas.

Emma, som är en av de aktivister som deltagit i en sittstrejk av det här slaget, menar att empati är något som väcks när du kommer nära någon. Det är, menar hon, en helt annan sak att höra talas om att något dåligt pågår än att faktiskt *se* och *möta* personen som drabbas av detta. Att dyka upp med sin kropp på platsen där förtrycket pågår, tillsammans med de som drabbas av det, skulle med andra ord kunna skapa ett empatiskt band som ger kraft att fortsätta göra motstånd trots den repression som aktivisterna får utstå.

Rycka ut och agera i desperation

De typer av förkroppsligade motståndshandlingar som aktivisterna berättar om skulle kunna delas in två kategorier – dels berättar de om en typ av motstånd som bara *måste* göras, oavsett om det är ett steg på vägen mot varaktig förändring eller inte, och dels berättar de om en typ av motstånd som är en del av ett långsiktigt arbete mot ett mer avlägset mål. Enligt några av aktivisterna står de här två kategorierna av motstånd i konflikt med varandra, medan andra aktivisters utsagor tyder på att de båda kategorierna behövs för att skapa kontinuitet i motståndet.

Anders kallar den första kategorin av motstånd för ”brandkårsaktivism”, eftersom det

innebär ”att man bara ’rycker ut’ och agerar i affekt hela tiden”. Antifascistiska motdemonstrationer som mobiliseras i samband med att högerextrema grupper givits tillstånd att demonstrera är ett exempel på denna så kallade brandkårsaktivism. Anders menar att det faktum att den utomparlamentariska vänstern är upptagna med att *regera* på vad deras motståndare gör innebär att de får mindre resurser över till att sätta sin egen agenda och bedriva den form av förändringsarbete som visar vad rörelsen arbetar *för*.

”Jag tror liksom inte att det *smartaste* är att gå ut på en demo och slåss med snuten!” säger Audre när jag frågar varför anarkisterna ägnar sig åt den här typen av motstånd. När hon fortsätter prata söker hon förargat efter ord som kan förklara vad hon menar; ”Eller, jag tror liksom inte att... Men man har inget... Alltså vi har inget... Alternativen är *så få!*”. Audre ger uttryck för en desperation som de andra anarkisterna nickar igenkännande åt. Alla aktivister som jag har intervjuat är mer eller mindre överens om att det är nödvändigt att ingripa mot förtryck som pågår, även i de fall då det känns hopplöst. Samtidigt menar flera av dem att dessa manifestationer både sliter på dem som redan är engagerade och avskräcker nya aktivister från att ansluta. ”Så vi är fast i någon ond, djävla cirkel”, förklarar Anders, och syftar på att det behövs många aktivister för att brandkårsaktivismen ska bli effektiv – samtidigt som den i sig bidrar till att antalet engagerade aktivister hålls på en låg nivå. Jag tolkar Anders som att han menar att det behövs en visionär horisont för att människor ska söka sig till, och välja att stanna kvar i den utomparlamentariska vänstern, och att denna går förlorad när brandkårsaktivismen skapar känslor av hopplöshet både hos de som deltar och de som betraktar motståndet utifrån (se Gould 2009:440).

Något som är intressant i sammanhanget är att flera av de andra aktivisterna, och även Anders själv, menar att brandkårsaktivismen också kan ge kraft till fortsatt engagemang. Både Elisabeth, Leo och Emma berättar att de ”går igång” och ”får energi” av den form av motstånd som Anders kallar för brandkårsaktivism – vilket inte bara framställer den som ett nödvändigt ont utan något som håller deras aktivistiska låga brinnande. Elisabeth menar att engagemang som handlar mer om att ”fixa och trixa och åka runt på cykel och lösa saker” i relation till de obegränsade sociala behov som finns i staden där hon bor är viktigt men samtidigt oinspirerande. Att ägna sig åt detta, som med Suttons ord skulle kunna kallas för ”det dagliga, aktivistiska arbetet” (2007:142 f.) gör att Elisabeth ”inte blir lika sugen på aktivism, och det är trist.” Brandkårsaktivismen kan därmed förstås som något som ger energi till att göra det dagliga, oinspirerande arbetet som också det måste göras.

Flera av aktivisterna nämner att det är spännande och att de får en så kallad ”adrenalinkick” av att delta i konfrontativa demonstrationer, manifestationer och aktioner – vilket skulle kunna

förklara varför de också upplever att de får energi av den här typen av aktivism. Emma berättar att hon kan sakna att delta i riktigt konfrontativa sammandrabbningar, eftersom det ger ett bra utlopp för ilska. Om vi, med stöd av Ahmed, förstår känslor som något som inte genereras *inom* kroppar, utan som något som skapas *relationellt* och som färdas *mellan* kroppar (2004:117 ff.) kan vi förstå den konfrontativa aktivismen som en situation där en mängd olika känslor genereras och cirkulerar. Lilja menar att detta skapar en växelverkan där cirkulerande känslor ger bränsle åt motståndet samtidigt som motståndet i sig gör att mer känslor cirkulerar (2017:350). Flera av aktivisterna uppger att det svetsar dem samman att ta sig igenom svåra saker tillsammans, och Lilja menar att vidhäftningsförmågan hos cirkulerande känslor gör att aktivister fäster sig vid varandra och således också vid rörelsen (Lilja, 2017:345 f.). Med andra ord – den känsloladdade situationen vid konfrontativt motstånd kan skapa en gemenskap som håller även efter att konfrontationen är över.

Brandkårsaktivismen kan också förstås som en motsägelse till de känslor av hopplöshet som riskerar att dränera aktivisterna på energi. Lina, en av djurrättsaktivisterna, förklarar att hon just nu befinner sig ”i en väldigt djup svacka” och har svårt att tro på att motståndet kommer att ge resultat i slutändan. Ändå fortsätter hon att delta i motståndet *som om* hon trodde på det. Hon motsäger med andra ord sina känslor med sina handlingar. Iris uttrycker något liknande när jag och anarkisterna fortsätter tala om varför de ägnar sig åt den här typen av motstånd:

Det är så svårt, när en börjar tänka på de frågorna, att såhär ”Varför gör jag det här, varför tycker jag att det är värt att bråka, eller göra motstånd eller få stryk eller... vara jobbig eller...”. Men att en ändå på något sätt måste hitta vad som funkar, eller vad en kan göra. För att om en börjar tänka såhär ”Ja okej, vi kan inte... Planeten håller på att *gå sönder*, och jag kan inte, jag kan inte göra något åt det...” Att det också är någon slags bot på någon slags maktlöshet, att jag får ta det som går, på något sätt. (Iris)

Även om en specifik motdemonstration inte nödvändigtvis hindrar högerextrema grupper från att söka och få tillstånd att manifesteras igen *i framtiden* så utgör varje person som står i vägen en förkroppsligad vägran mot att låta saker som dessa ske *här och nu*. Genom att dyka upp motsäger de rösterna inom och utom sig själva som säger att det inte är någon poäng att dyka upp. Gould menar att det kan behövas vad hon kallar för *känsloarbete* för att omvandla känslor av hopplöshet till en känsla av att politisk förändring är möjlig (2009:440 ff.). Att handla i opposition mot sina känslor och andras åsikter skulle kunna fungera som ett sådant känsloarbete, och skulle i förlängningen kunna skapa hopp i situationer som känns hopplösa.

Föra framtiden in i nuet

Ahmed menar att orienteringar riktar oss mot framtiden (2006:554). Ingen av oss kan veta hur

framtiden ser ut eller vad aktivisternas motstånd kommer att leda till i denna framtid. Trots detta är aktivisterna orienterade mot en framtid där deras motstånd *har* gjort skillnad. Vi kan tänka oss att grupper av individer som bär på samma längtan inför framtiden, och därför rör sig i samma riktning, skapar en möjlighet även för andra att orienteras i denna riktning. Att göra motstånd innebär därmed både att göra motstånd *mot* något gammalt och skapa utrymme *för* något nytt.

Trots att aktivisterna i många fall blir överraskade av den mängd repression de utsätts för när de placeras sina kroppar på fel plats, finns det i deras berättelser också exempel på det motsatta. Många av aktivisterna har fått lära sig att inte bryta mot lagen, inte göra motstånd, inte ta sig in på platser där det inte är meningen att de ska vara. Ändå kan det upplevas förhållandevis icke-spektakulärt att passera denna gräns, när detta väl görs. I dessa fall tycks *hotet* om repression större än den *faktiska* repressionen. Sasha berättar följande när jag ber henne berätta om hennes första aktion, en aktion som innebar att hon tog sig in på ett inhägnat industriområde där det tillverkas vapen som exporteras från Sverige:

Man ser staketet och tänker att ”nu passerar jag... det här kommer att få konsekvenser”, och så tar man sig igenom och så händer... *absolut ingenting*. Utan du ser ett rådjur springa omkring därinne och rådjuret skiter ju i att det är ett staket alltså. Det här staketet betyder absolut *ingenting*, och det känns... [...] alltså jag vet inte hur jag ska förklara det, men... jag kan välja att passera här, och det spelar ingen roll. [...] Det här *kan* vara vårt område om vi *vill* det. (Sasha)

Det som Sasha upplever som extraordinärt när hon passerar gränsen, och tar sig förbi staketet, är att *ingenting händer*. I ett senare skede blir hon konfronterad av polis och rättsväsende som misstänker henne, samt dömer henne, för olaga intrång, men i den stund hon tar sig förbi staketet upplever hon en *frihet*. Där och då kan gränsen inte stoppa henne, där och då avgör hon själv att hon har tillgång till den plats som gränsen syftar att utestänga henne från.

Sashas erfarenhet av att ta sig förbi staketet är ett exempel på en typ av erfarenhet som återkommer i flera av de andra aktivisternas berättelser – en erfarenhet av att det förkroppsligade motståndet, om än så bara för ett kort ögonblick, *skapar* den ordning som aktivisterna arbetar för att få se i framtiden. Motståndet är i dessa ögonblick, för att använda Butlers vokabulär, *performativt*, och vi är i de ögonblick vi gör motstånd, för att använda Ahmeds vokabulär, *orienterade* mot det samhälle, och den värld, vi vill se i framtiden. Sasha vill se en värld utan gränser, och i den stund hon passerar gränsen för den plats där det inte är meningen att hon ska vara förlorar denna gräns, för en kort stund, sin funktion. Louise, en av anarkisterna, berättar, efter att gruppen pratat en lång stund om sina erfarenheter av repression,

att det är dessa små, små segrar som har motiverat henne att fortsätta:

Nu har vi ju pratat väldigt mycket om snuten, och liksom repression och så, men jag tänker också på liksom, bra ögonblick. Men apropå att vinna, det är nästan alltid... eller alltså, man vinner fan aldrig, men det finns små ögonblick... (Louise)

Jo, det gör man, det gör man! (Annelie bryter in)

Ja, ibland gör man det, men det finns små ögonblick av situationer som en har varit i då en bara "nu jävlar fick ni", eller en känner att en är många eller "nu gör vi det här, vi tar den här platsen", eller... Ja, "den här gången fick de fan inte", och de stunderna är ju fan underbara. (Louise)

Att se och uppmärksamma de små segrarna kan fungera som ett sätt att hålla motivationen uppe, men vi kan också välja att se de små segrarna som *delsegrar*, som något som faktiskt *äger rum* och i och med detta har potential att påverka den omgivning i vilket det äger rum. Butler menar att människor då de utövar "den performativa makten att göra anspråk på det offentliga på ett sätt som ännu inte är inskrivet i lag och som aldrig helt och hållet kan skrivas in i en lag", "öppnar upp tiden och rummet utanför och i opposition till regimens etablerade arkitektur och temporalitet" och kallar detta för "anarkistiska ögonblick" eller "anarkistiska passager" (2018:72). Performativa handlingar för, menar jag, i den mån vi agerar i överensstämmelse med den ordning vi arbetar för att upprätta, framtiden in i nuet, det skapar vad Wasshede (2010:52) kallar för "nutopi" – om än bara för ett kort ögonblick.

Butler öppnar inte bara upp för möjligheten att föra framtiden in i nuet, hon menar också att varje "jag" som hävdar sin performativa rätt att framträda offentligt, att *dyka upp* för att använda djurrättsaktivisternas vokabulär, gör det tillsammans med ett "vi" som består av alla dem som gjort samma uppdykande tidigare (2015:51 f.). Butler talar här om personer som befinner sig i en prekär eller på annat sätt utsatt position och som väljer att trotsa incitamenten att inte framträda offentligt i all denna utsatthet. Med inspiration från Liinasson och Cuesta, som menar att aktivisterna de intervjuar knyter sin lokala, pågående kamp till kamper som förts tidigare och som förs på andra platser, och att de på så sätt skapar en alternativ temporalitet som författarna kallar för "revolutionär tid" (2016:78 ff.), menar jag att Butlers sätt att förstå gemenskap som något tids-överskridande också kan appliceras på personer som gör solidariskt motstånd.

2.2 Olydnadens pris

Efter att i analysens inledande avsnitt ha undersökt vilken funktion som aktivisternas kroppar fyller i deras berättelser om att göra motstånd; genom att lyfta fram hur kroppen möjliggör att

aktivisterna tar förändringen i egna händer, dyker upp och närvarar på fel plats, rycker ut och agera i affekt samt för framtiden in i nuet; kommer jag i detta avsnitt besvara uppsatsens andra frågeställning genom att undersöka hur aktivisterna påverkas av att göra motstånd med sina kroppar.

Repression av olika slag visade sig under intervjuerna och analysen av dem vara ett centralt tema i aktivisternas upplevelse av det förkroppsligade motståndet, och detta är det avsnitt i vilket berättelser om repression får som mest utrymme. I detta avsnitt kommer jag med andra ord att fördjupa mig i vad som händer i mötet med ordningsmakten när aktivisterna tar förändringen i egna händer och när de dyker upp och närvarar på fel plats. Jag kommer både att redogöra för hur repressionen tar sig uttryck i stunden, och för dess långsiktiga konsekvenser. Vad aktivisterna utsätts för av ordningsmakten när de gör motstånd, påverkar inte bara hur de väljer att göra motstånd i framtiden – det påverkar även det liv de lever bortom barrikaderna. Som vi kommer att se fungerar repressionen dock, när den genom- och överlevs, inte bara nedbrytande utan också stärkande och motiverande till fortsatt motstånd.

Liksom analysens första del är denna del indelad i fyra delar, vilka i tur och ordning undersöker vad det innebär för de aktivister jag har intervjuat att ha staten som motståndare, att uppfattas som våldsamma, att reglera smärtsamma upplevelser och att hålla motivationen uppe. Jag visar i avsnittets första del hur den utomparlamentariska aktivismen gör att aktivisterna får staten som motståndare, och hur detta tar sig uttryck i den mängd repression som aktivisterna blir utsatta för av polis och annan ordningsmakt. I avsnittets andra del lyfter jag fram hur aktivisterna förstås som våldsamma och hotfulla redan innan de har dykt upp och att aktivisterna därför får kämpa med att skapa och upprätthålla en annan bild av sig själva i mötet med ordningsmakt och allmänhet. Jag visar i avsnittets tredje del hur reglering av smärtsamma upplevelser och känslor, på grund av det förtryck de får ta del av samt den repression de blir utsatta för, blir en del av vad det innebär att göra motstånd.

Jag förstår den repression som aktivisterna blir utsatta för, och bilden av dem själva som våldsamma, som en effekt av att kroppar som framträder i grupp, och därmed performativt hävdar sin rätt att göra just detta, i sig utgör ett hot mot den rådande ordning som bygger på att människor lyder lagar och lyder ordningsmakten. Den queera politiken kan därmed förstås som de *olydiga* kropparnas politik och den repression de *olydiga* kropparna får utstå som det rent kroppsliga pris som aktivisterna får betala för att de gör motstånd. Detta pris upplevs dock inte enbart som avskräckande av de aktivister jag har intervjuat – i avsnittets fjärde och sista del visar jag hur repression snarare gör aktivisterna *ännu mer* investerade i motståndet som politisk praktik och i de rörelser de deltar i.

Staten som motståndare

De aktivister som jag har intervjuat gör, som jag visat ovan, med sin queera politik ett performativt motstånd mot föreställningen att politik enbart bör bedrivas inomparlamentariskt. Genom att avvika från *den rätta vägen*, och genom att dessutom dyka upp på platser där det inte är meningen att de ska vara, hotar aktivisternas kroppar att störa den allmänna ordningen¹². Under intervjuerna med de aktivister som deltagit i studien har jag fått jag ta del av en mängd berättelser om hur det svenska polisväsendet, det vill säga den huvudsaklige utövaren av statens inre våldsmonopol, genom enskilda ”polismän”¹³ har utsatt aktivisterna för våld av olika slag i syfte att upprätthålla denna ordning.

Butler menar att kroppar som framför politiska krav i opposition mot staten hotar att beröva staten dess legitimitet (2015:83). När dessa kroppar möts av repression ”säger” det polisväsende som på statens uppdrag utövar repressionen att de krav som kropparna ställer är illegitima och att de kroppar som ställer dessa krav, för att använda Butlers begreppsapparat, är *förbrukningsbara*. Genom att göra motstånd mot sådant som staten betecknar som lagligt – att deportera människor ut landet, att behandla djur som varor, att låta nazister demonstrera, att tillverka och exportera vapen – tvingas aktivisterna uppleva hur det är att bli tvingade tillbaka mot *den rätta vägen* med hjälp av våld av en väldigt explicit karaktär.

Jag får under intervjuerna höra om hur aktivister blivit slagna med batonger när de stått stilla med en banderoll och blivit bitna av polishundar när de suttit stilla på marken och vägrat flytta sig. En av aktivisterna jag intervjuar har inte bara fått sina ytterkläder utan också underkläder sönderslitna när hon blivit bortsläpad av polis. En av aktivisterna berättar att den blivit påkörd av en polisbil och en annan att den brutit ett ben i kroppen som konsekvens av polisvåld. Annelie berättar om en polis som slog omkull henne på marken och skrek ””KRYP! Ditt djävla fucking äckel!”” samtidigt som han satte sin känga mot hennes rygg. De allra grävsta exemplen på polisvåld som jag får höra talas om under intervjuerna väljer jag att inte återberätta eftersom dessa berättelser handlar om sådant som de jag intervjuar har sett *andra* aktivister bli utsatta för, och eftersom detta våld är av en art som är svår att återberätta utan risk för att den utsatta personen identifieras.

Flera av deltagarna berättar att deras erfarenheter av att möta polisen i egenskap av aktivister har förändrat deras syn på både enskilda poliser och på polisen som organisation.

¹² ”Den allmänna ordningen” är ett uttryck som jag lånar från Ordninglagen (OL 1993:1617).

¹³ ”Polisman” är den officiella titeln på en tjänsteman vid Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen (§ 4, SFS 1984:387), hädanefter refererar jag dock till dessa tjänstemän som ”poliser”, kort och gott.

Maria, en av djurrättsaktivisterna, berättar hur hennes känsla inför polisen har gått från att hon känt sig trygg när de varit i närheten till att hon nu känner sig otrygg:

Och är man på någon form av motdemonstration mot nazister, till exempel, då vet jag vet inte om det är poliserna eller nazisterna jag är mest rädd för – på riktigt! [medhåll från gruppen i bakgrunden] Och det är ju sorgligt när man tänker på det, alltså... om jag går någonstans för att jag liksom tror att alla är lika mycket värda, och alla har rätt att leva, och så ska jag vara rädd för *polisen* när jag går och gör någonting med de värderingarna i grunden. (Maria)

Elisabeth berättar att hennes erfarenheter av att delta vid deportationsblockader har format mycket av hennes syn på samhället, statens våldsmonopol, polisen och yttrandefriheten i en mer anarkistisk eller antiauktoritär riktning. Genom att dyka upp vid förvaret har hon blivit behandlad av polisen på ett sätt som hon menar att hon, som rasifieras som vit och har medelklassbakgrund, annars aldrig skulle ha blivit behandlad på av statliga tjänstemän:

Det är så tydligt att lagen och polisen försvarar majoritetens intresse, och när man börjar ställa sig på de svagas sida mer konkret så råkar man illa ut. Då är man inte längre målgruppen vars intresse ska beskyddas. Jag hört många säga det, men eftersom jag själv har upplevt det kan jag skriva under på det. (Elisabeth)

Erfarenheten av enskilda poliser som utsätter aktivister för repression har genererat ett allmänt avståndstagande gentemot hela polisväsendet som organisation, inte bara hos Maria utan hos de flesta av dem jag har intervjuat. Även de aktivister som inte har erfarenhet av att utsättas för fysiskt våld uppger att de känner sig otrygga när polisen dyker upp i samband med demonstrationer, manifestationer och aktioner. ”De säger inte att de hotar” säger Lina, en av djurrättsaktivisterna, ”men dom hotar ju... de är ju ett hot!” fortsätter hon och syftar på det våldsmonopol som deras uppenbarelse manifesterar.

Både Maria och Audre, en av anarkisterna, som uppger att hennes respekt för polisen avtagit i takt med vad hon sett, och själv upplevt, dem göra, betonar *den egna upplevelsen*, att de har sett det med egna ögon och upplevt det med sin egen kropp, som grundläggande för deras inställning till polisen. ”Det är inget hittepå!” säger Audre, ”Jag har sett det, jag har upplevt det, jag har sett andra utsättas för det.” Maria säger att det hon tänker om polisen nu, efter att hon har sett hur polisen kan behandla aktivister, ”det tänker nog inte de flesta som inte har sett det själva”. Genom att engagera sig på ett sätt som inte gillas av staten, tycks aktivisterna få tillgång till ett perspektiv på statlig repression som bara ett fåtal av dem hade tillgång till tidigare. Detta perspektiv gör dem, för att använda Ahmeds begreppsapparat, *egensinniga* – vilket hjälper dem att framhärda i att avvika från den rätta vägen och dyka upp på platser där de stör den allmänna ordningen trots den repression de utsätts för.

Butler (2015) menar att kroppar kräver trygghet och frihet genom att exponera sin avsaknad av detta. På samma sätt menar jag att den repression som aktivisterna tvingas utstå exponerar det våld som upprätthåller det system som aktivisterna protesterar mot. Genom sin egensinnighet exponerar aktivisterna det som försvunnit ur synhåll för allmänheten (se Ahmed 2014b:16, 203). Att utstå repression kan därmed fungera som ett sätt att åskådliggöra både konflikten mellan kollektiva krav och statlig politik *och* statens behandling av olydiga kroppar som inte håller sig till *den rätta vägen*.

Bli betraktad som våldsamt

Nästan alla deltagare uttrycker förvåning över hur *mycket* fysiskt och psykiskt våld som polisen utsätter dem för. ”Jag har sagt till några av dem, rent ut” berättar Annelie, ”Vad tror ni att vi är för några? Vi *har* inga vapen, vi *är* inte utbildade, många av oss är *unga djävla tjejer utan muskler*, vad *tror* ni om oss?”. Iris berättar att hon vid större demonstrationer räknar kallt med att bli utsatt för repression, men att hon kan bli överrumplad av den mängd repression som hon och andra aktivister utsätts för vid mindre manifestationer:

Jag tycker att det finns en föreställning om att vi medvetet går och utsätter oss för saker där vi vet att vi kommer bli slagna, till exempel, men... för mig, mentalt, är det på något sätt svårare när jag har tänkt att såhär det här är en antifa¹⁴-demo, snuten är taggad, det kommer förmodligen att bli våldsamt. Och det är ju jobbigt, men då är jag inställd på det. Men de värsta gångerna har nästan varit när jag bara har tänkt ’vi ska bara hålla en liten banderoll, vi ska bara dela lite flygblad, det är helt lugnt’ och sedan bara är det kaos! (Iris)

Det jag finner intressant i sammanhanget är att polisen verkar uppfatta inte bara stora folksamlingar utan även mindre grupper av aktivister, bestående av ”unga tjejer utan muskler” som delar ut flygblad och håller upp banderoller, som ett så pass stort hot mot den rådande ordningen att de anser det vara befogat att ta till våld.

Djurrättsaktivisterna menar att de bemöts som om de vore våldsamma redan i samband med att de dyker upp någonstans eftersom både ordningsmakten och allmänheten redan har en bild av att aktivister, och i synnerhet djurrättsaktivister, *är* våldsamma. Gruppen härleder denna uppfattning till bilder som sprids av media och av intresseorganisationer för jordbrukare. ”De går inte på erfarenheten” förklarar Maria när vi pratar om hur de som djurrättsaktivister uppfattas när de dyker upp, ”för de är redan inställda [...] på att ’det här är terrorister, de är här för att *skada* oss, så vi måste vara aggressiva innan de ens hinner öppna munnen”. Elisabeth, som också har erfarenhet av djurrättsaktivism, berättar att hon inte alltid är öppen med det,

¹⁴ *Antifa* är en förkortning för antifascism.

eftersom hon uppfattar att människor då får bilden av att hon är ”en hårdbarkad aktivist som bara kör på sin grej” fast hon själv uppfattar sig som ”en känslomässig person som vill att det ska vara bra stämning och att alla ska må bra”.

Föreställningen om att djurrättsaktivister och andra utomparlamentariska aktivister är hårdföra och våldsamma skulle kunna härledas till att media och andra aktörer, precis som Maria hävdar, sprider negativa bilder av aktivister som påverkar den allmänna uppfattningen av den här typen av politisk verksamhet. Men den kan också, menar jag, säga något om hur hotfulla aktivister faktiskt *uppfattas* när de uppträder i grupp – oavsett vad de faktiskt *gör*. Djurrättsaktivisten Maria och anarkisten Annelie hänvisar till svensk grundlag respektive internationell rätt när de hävdar sin rätt att anordna sammankomster och uttrycka åsikter – men det blir tydligt att staten, och den instans som har till uppgift att upprätthålla ordningen inom den, inte uppskattar när dessa rättigheter används för att ifrågasätta statligt sanktionerad verksamhet. Om repression är en följd av att aktivisternas uppdykande uppfattas som hotfullt kan repression förstås som ett tecken på att det aktivisterna gör har en potential att förändra samhället.

Förutom att aktivisterna *uppfattas* som mer hotfulla och våldsamma än de är berättar deltagare i båda fokusgrupperna att de upplever att polis och väktare försöker *skapa* våldsamma konfrontationer i situationer som inte är våldsamma från början. ”Kanske för att de är uttråkade”, funderar anarkisterna, ”kanske för att de vill ha något att kunna gripa oss för”, funderar djurrättsaktivisterna. De upplever att polisen försöker provocera fram ilska hos dem under deras manifestationer, och att de numera anstränger sig för att inte låta sig provoceras. ”Jag får mycket känslor i mig, jag blir nästan arg när jag ser dem”, berättar Stina, en av djurrättsaktivisterna när vi talar om hur det känns att behöva konfronteras med polisen. Hon fortsätter:

Men sedan så vet jag också att man måste lägga det åt sidan [medhåll i bakgrunden] för att... Det har man märkt också, vid vissa tillfällen att det är nästan det de vill litegrann – göra en upprörd så att det ska ställas till en scen, liksom. Och så är det även med väktare, har man märkt, att de kör sitt spel och vill få... att det ska göras en scen liksom, så de har något att sätta dit en på. (Stina)

Djurrättsaktivisterna berättar att de ”tar på sig” imaginära masker eller ”sätter på sig” ett fejkat leende i syfte att inte visa polisen att de blir provocerade och för att inte låta situationen eskalera. Maria berättar att hon kontrollerar sin röst, eftersom hon inte anser sig vinna något på att ”låta otrevlig”. En stor del av aktivisternas arbete tycks alltså ägnas åt att *deeskalera* de situationer som de menar att polisen iscensätter eller provocerar fram. Detta är en intressant

motbild till den allmänna föreställningen om att det i huvudsak är aktivister som ”ställer till bråk”, och poliser som ”upprätthåller ordningen” när poliser och aktivister konfronteras med varandra.

I Mona Liljas förståelse av hur kroppar som gör motstånd tillsammans kan komma att betraktas som ”farliga” menar hon, med stöd av Ahmed (2004) att känslor som cirkulerar mellan aktivisternas kroppar stärker deras motståndskraft (2017:350). I de exempel som de aktivister som jag har intervjuat berättar om tycks det snarare som att poliserna försöker sätta affekter i omlopp för att *försvaga* denna motståndskraft. En annan möjlig tolkning av polisernas beteende är att de, baserat på kraften i kroppar som framträder tillsammans på fel platser, upplever aktivisterna som ett hot, och faktiskt är *rädda* för dem. Att bemöta aktivisterna med aggression kan därmed förstås som sätt att skapa och behålla ett övertag i interaktionen med dem. En annan möjlig tolkning är att polisen, som Stina uttrycker det, ”vill ställa till en scen”, genom att provocera fram ilska hos aktivisterna – antingen för att de vill få aktivisterna att göra något som ger dem anledning att gripa eller avlägsna dem, eller för att de faktiskt vill få anledning att bruka våld mot dem.

Att inte låta sig provoceras kan förstås som en önskan om att inte bekräfta bilden av aktivister som aggressiva och våldsamma, och därmed riskera att bli avfärdade, utan istället föra uppmärksamheten tillbaka till den politiska fråga som utgör anledningen till att aktivisterna har dykt upp på platsen. Emma menar dock att det kan fylla en viktig funktion att ”med flit stöka med polisen” – ”för att stök med polisen lockar dit media vilket innebär uppmärksamhet, vilket leder till att det händer något!”. Att poliser och aktivister drabbar samman kan alltså, oavsett på vems initiativ det är, skapa uppmärksamhet kring en politisk fråga som tidigare inte fått denna uppmärksamhet från allmänheten. Aktivisterna lyfter därmed bokstavligt talat fram politiska frågors angelägenhet genom att göra motstånd *med kroppen*, och därmed *sätta sina kroppar på spel* (Sutton 2010).

Hantera fysisk och psykisk smärta

Tvärtemot vad jag föreställde mig när jag påbörjade arbetet med denna uppsats berättar få av aktivisterna jag intervjuar att de låter sig *ledsagas* av sina känslor när de gör motstånd, men desto fler att de måste *reglera* sina känslor för att kunna uppträda som bra aktivister. Många av aktivisterna förstår sina känslor som ett tecken på att det de gör är rätt – till exempel när djurrättsaktivisterna får kontakt med djur som transporteras till slakt och känner sorg över vad djuren utsätts för. Alla aktivister uttrycker dock i någon grad att de måste bortse från sina känslor för att kunna göra motstånd på ett effektivt sätt.

Lina berättar att hon ibland lyssnar på musik i hörlurar vid tysta manifestationer för att det inte ska kännas allt för jobbigt att delta, eller att hon ”stänger av” när hon är på plats och fokuserar på det som är hennes uppgift och sedan ”kraschar” emotionellt när hon kommer hem och går igenom för sitt inre vad som har hänt. Rikki beskriver att hon ”spärrar av allting runt omkring sig” och bara fokuserar på djuren, och att hon efteråt, när hon kommer hem, brukar känna sig ”tom”. Även Stina berättar att hon har denna strategi:

[J]ag stänger av, och tänker att det är ett jobb, att det måste göras. Och sedan, hela dagen och ett par dagar efteråt så är jag helt tom på energi och väldigt känslig. Det krävs ganska mycket för att inte bli helt förtvivlad av verkligheten som faktiskt är, då när man ser den på så pass nära håll. (Stina)

Stina menar att allt för mycket känslor gör henne till en improduktiv aktivist, en aktivist som sitter och gråter istället för att göra det hon är där för att göra. Samtidigt menar hon att det finns anledning att ”släppa fram lite känslor” för att kunna känna *med* djuren. Maria är inne på något liknande när hon säger att kontakten med djuren kan kännas tung men samtidigt användas som bränsle för fortsatt engagemang:

Även om det just ju i själva situationen där vi har kontakt med djuren är väldigt tufft och tungt, att liksom uppleva det och möta dem och veta att de här lever snart inte längre. Samtidigt kan jag känna att, när man inte har fått kontakt med dem på ett tag, och så får man det, så kan jag bli så här ”Just fan, det är därför jag gör det här!” Och att det, på något sätt, blir någon slags pepp istället. Jag vet inte om det är någon slags försvarsmekanism att man vänder det så, men jag tänker lite så, att jag blir påmind om varför jag gör det jag gör, och blir mer inspirerad att fortsätta. (Maria)

Djurrättsaktivisterna beskriver därmed empati som något som väcks i kontakt med de utsatta djuren, och som något som kan fungera som en produktiv kraft som driver dem till att utsätta kroppen för det arbete och den risk som deltagandet i manifestationerna utanför slakteriet innebär. Samtidigt beskriver de att alltför *mycket* empati, och närliggande känslor såsom ledsenhet och sorg, hindrar kroppen från att göra det den ska göra när den väl är på plats.

I djurrättsaktivisternas berättelser om att göra motstånd påverkar känslor kroppens förmåga att handla – både i positiv och negativ bemärkelse. Känslor aktiverar kroppen, får den att röra sig (se Ahmed 2014a:171), men de kan också få kroppen att stanna upp och bryta ihop. Att uppleva känslor, att avgöra om de hjälper eller stjälper och därefter hantera dem är i allra högsta grad en del av vad det innebär för aktivisterna som jag har intervjuat att göra förkroppsligat motstånd. Detta harmonierar väl med hur Sutton (2010:172 ff.) identifierar förkroppsligade känslor som en av det förkroppsligade motståndets aspekter och hur Gould (2009:440 ff.) lyfter fram känslor som ett grundläggande villkor för oppositionell aktivism, men det visar också att

känslors relation till det förkroppsligade motståndet är komplicerad och i behov av mer omfattande studier.

Med Ahmed (2004) och Lilja (2017) kan vi dock konstatera att känslor uppkommer och cirkulerar både mellan aktivister, mellan aktivister och ordningsmakt samt mellan aktivister och dem de gör motstånd i solidaritet med, och att det är den inverkan som detta flöde av cirkulerande känslor har på aktivisterna som de försöker reglera. Aktivisterna verkar behöva utsätta sig själva för *lagom* mycket smärtsamma intryck, och känna *lagom* mycket smärtsamma känslor för att kunna göra ett bra jobb. Iris, en av anarkisterna använder ordet dissociation¹⁵ för att beskriva det tillstånd hon försätter sig i för att uthärda våldsamma situationer:

Jag har många minnen av att ligga underst i någon hög¹⁶... och gå in i zen-mode¹⁷, eller disassociera. Dissociation är ju inte så bra, men då vet jag att jag kan behålla mitt lugn. Jag stänger av kroppen. Och i efterhand kan jag se att jag har blåmärken. (Iris)

Iris använder ordet dissociation vid ett flertal tillfällen, både för att beskriva hur hon ”stänger av kroppen” för att inte känna fysisk smärta, men också för att beskriva hur hon distanserar sig från en våldsam upplevelse för att inte börja gråta. Iris beskriver därmed att hon både stänger av sin *känssel* och sina *känslor* för att kunna fungera optimalt – men att tecknen på vad hon vart med om visar sig, precis som för djurrättsaktivisterna, när hon har kommit hem.

Fokusgruppernas deltagare berättar om hur de *själva* reglerar sina känslor och upplevelser för att bli bättre aktivister, medan Emma knyter denna självreglering till normer inom rörelsen och kamraters reglering av varandra. Hon menar att den autonoma vänstern, även om det blivit bättre på senare år, präglas av vad hon kallar för machokultur. Denna machokultur bidrar till uppfattningen om att det inte finns plats för känslor som sorgsenhet och ledsamhet i rörelsen. Som ung hade hon hög status för att hon var ”tuffare än andra tjejer” och kunde slåss, men hon berättar att hon minns första gången hon blev gripen eftersom hon började gråta när hon var tvungen att klä av sig alla sina kläder inför en polis och sedan blev lämnad själv i cellen. När hon blev utsläppt blev det ”bröl och ryggdunk” och ”sedan gick jag *hem* och grät”, berättar hon.

Oavsett om aktivisterna själva reglerar sina känslor och upplevelser, eller om de upplever att rörelsen gör det åt dem, gör sig dessa påminna när aktivisterna kommer – genom att

¹⁵ Disassociation är en psykologisk term som beskriver ett tillstånd där en individ avskärmar sig från sina upplevelser.

¹⁶ Att lägga sig i en ”hög” är ett sätt för aktivister att skydda varandra från polisen med sina egna kroppar.

¹⁷ När Iris säger ”zen” hon förmodligen på en form av buddhistisk tradition som betonar meditationen som vardaglig praktik. Jag utgår från att Iris, när hon säger att hon går in i ”zen-mode”, menar att hon går in i ett ”meditationsläge” där hon väljer att rikta sin uppmärksamhet åt ett särskilt håll, bort från smärtan.

aktivisterna upptäcker att de har blåmärken på kroppen, att de känner sig tömda på energi eller att de upplever påfrestande känslor i efterhand. Hur aktivisterna hanterar dessa erfarenheter som grupp kommer att behandlas i analysens tredje och sista avsnitt. I detta avsnitts sista del fördjupar jag mig istället i vad som motiverar aktivisterna att fortsätta göra motstånd trots att de utsätts för statlig repression som förvärras av att de uppfattas som våldsamma redan innan de dykt upp, och trots att de, för att kunna fungera som bra aktivister, måste reglera sin kontakt med kroppen på ett sätt som gör att den gör sig påmind på smärtsamma sätt efterhand.

Repression som motivation till fortsatt motstånd

Aktivisterna berättar att repression å ena sidan bryter ned både dem själva och rörelsen, men att de å andra sidan upplever sig bli starka av att *genomleva* repression. ”En positiv grej av allt det sjuka [som jag har varit med om]” berättar Iris, ”är hur jag ser på min kropp eller vad jag *kan...*”. Hon förklarar att hon numera känner sig mer säker på sin egen förmåga att försvara sig själv i utsatta situationer av olika slag, inte bara i samband med demonstrationer och manifestationer. ”Jag är ju ingen stor och muskulös person” fortsätter hon, ”men jag tror mentalt att det har förändrats ganska mycket.” När jag frågar Iris om det handlar om någon slags tillit till den egna förmågan och till att hon kommer kunna ta sig ur situationen svarar hon:

Ja... [tveksamt] och *styrka*. Och så känner jag nu, att om jag överlevde [en specifik händelse] *skratt* då är *ingenting* något problem. [...] Att känna att erfarenheterna, även om de är nedbrytande, *också bygger upp en*. (Iris)

Att Iris tvekar inför att använda ordet ”tillit” för att beskriva hur hon påverkats av sina erfarenheter tolkar jag som att det hon pratar om inte är en *tro* på att hon skulle klara (nästan) vad som helst, utan en *vetskap* baserad på *erfarenhet*. Denna vetskap är något som Iris delar med många av de andra aktivister som jag har intervjuat – några av dem beskriver det som att de har fått ett starkare självförtroende, andra som att de har blivit avtrubbade och ytterligare andra som att de har blivit modigare.

Aktivisterna har inte bara erfarenhet av att själva bli utsatta för repression, utan också av att se andra utsättas. Att se en kamrat bli utsatt för repression kan uppfattas som ett indirekt hot om att samma sak skulle kunna drabba aktivisten själv, och skulle därför kunna fungera avskräckande. Men, som jag konstaterat tidigare kan repressionen i sig synliggöra, eller till och med framhäva, att den allmänna ordning som våldet syftar till att upprätthålla är en ordning som kräver underordning (se Ahmed 2014b:203). Att se detta kan väcka en egensinnig längtan efter att göra motstånd mot denna ordning hos dem som bevittnar det.

Djurrättsaktivisterna berättar om hur aktivisterna möttes av ovanligt mycket repression

under den första manifestation som Rikki deltog i, och att en av de första saker hon fick bevittna på plats var att en av aktivisterna blev arresterade. ”Jag blev så *rädd*”, säger Maria, ”för allt som gick i mitt huvud när jag såg det hända var ju ’Fan, vi har ju en ny tjej här, hon kommer aldrig att komma tillbaka, hon kommer tro att det är hon som... att det är henne de tar nästa gång!’”. Men situationen väckte snarare ilska än rädsla hos Rikki:

Jag var inte rädd, men jag tänkte – om man får svära – ”men vad i *helvete* håller de på med?!” Jag blev bara så chockerad över... han *gjorde* ingenting, och de bara *tar tag i honom* och *släpar honom*... [...] Det var en turbulent första gång [...] men den fick nog mig att vilja stanna, när jag fick se i verkligheten hur våldsamma de kan vara mot någon som inte har *gjort* något, *inte rört en fena* liksom! Inte gjort något mer än att *stå* där, och de bara tog tag i honom och började släpa honom. Är det så man ska behandlas för att man går, eller liksom *står* på ett ställe där man inte, enligt dem, fick stå? (Rikki)

Tvärtemot vad Maria befarade kände inte Rikki rädsla inför att samma sak skulle kunna hända henne – hon kände snarare (vad jag tolkar som) ilska och (vad hon själv beskriver som) avsmak inför det hon bevittnade, och detta stärkte hennes övertygelse om att motstånd behövs *och* att hon vill delta i det motståndet. Att bevittna repression gjorde henne egensinnig, för att använda Ahmeds (2014b) begreppsapparat.

Det är denna egensinnighet jag tycker mig ana när Leo berättar om sin första erfarenhet av att utsättas för så grovt polisvåld att han var tvungen att få vård för sina skador. Han säger att denna erfarenhet å ena sidan gjorde honom mer medveten om motståndets konsekvenser och därmed rädd inför för vad som skulle kunna hända under framtida konfrontationer, men att den å andra sidan gjorde honom fast besluten att fortsätta göra motstånd.

Det tog ett tag innan det sjönk in... att sånt här kan hända. Men när det väl hade gjort det fanns det ingen återvändo. Jag är en grubblare och intellektuellt nyfiken, jag kan ändra mig... men [den här erfarenheten] satte sig i kroppen på ett sätt som gör att det inte gick att se en väg tillbaka [till ett liv utan aktivismen] (Leo)

Att uppleva eller bevittna repression verkar därmed kunna stärka aktivisternas uppfattning om att det behövs ett motstånd mot det system som legitimerar denna repression. Att ha genomlevt repression kan göra att aktivisterna inte bara *känner* sig, utan också får en vetskap om att de *är* starka och kapabla, vilket kan bidra till att göra dem mindre rädda för framtida repression. Repression fungerar därmed, enligt de aktivister jag har intervjuat, inte alltid nedbrytande – utan kan fungera *stärkande* på rörelser och enskilda aktivister.

Att repression motiverar aktivisterna att fortsätta göra motstånd kan tolkas som att viljan att bevara sig själva och sina kamrater som fortlevande kroppar *adderas* till den ursprungliga kampen – och stärker den. Aktivisterna hävdar därmed inte bara människors och ickemänskliga

djurs rätt att leva, och leva goda liv, utan också sin egen rätt att framträda i protest mot de saker i samhället de anser vara fel (Butler 2015:97 ff.). Kanske kan detta förklara den förvånande stora mängd repression som aktivisterna utsätts för när de dyker upp på platser där de inte är välkomna? Kanske är det inte de politiska frågorna i sig som uppfattas som hotfulla, utan själva det faktum att aktivisterna går samman och tar förändringen i egna händer – och fortsätter att göra det trots den repression de utsätts för.

2.3 En kollektiv kropp

I föregående avsnitt behandlade jag den repression som aktivisterna utsätts för när de dyker upp som ett tecken på att de uppfattas som ett hot mot den allmänna ordningen. I detta tredje och sista avsnitt av analysen besvarar jag uppsatsens tredje frågeställning genom att föreställa mig dessa sammanstrålande kroppar som en enad, kollektiv kropp. Denna kollektiva kropp tycks svårare för staten att disciplinera än den enskilda kroppen, och kanske är det också därför den uppfattas som så hotfull.

Jag menar att denna kollektiva kropp hålls samman och agerar i kraft av det som uppstår mellan enskilda individer i form av gemensamma, historiska erfarenheter, en gemensam, samtida praktik och en gemensam längtan efter en annan framtid än den som nuet orienterar oss mot. På så vis kan den kollektiva kroppen sägas bestå av mer än summan av de enskilda individer som ingår i den. De band som skapas mellan individuella kroppar med gemensamma erfarenheter, gemensam praktik och gemensam längtan skapar en trygghet som utgör ett stöd för motståndet, men dessa band är inte starkare än att de kan attackeras av polis som på så vis kan skada hela kroppen.

I det första avsnittet i denna del av uppsatsen undersöker jag hur gemensamma erfarenheter och gemensamma praktiker knyter enskilda aktivister samman till en gemensam, organisk kropp och i det avsnitt som följer undersöker jag hur längtan efter en annan framtid attraherar nya aktivister till denna kropp. I det tredje avsnittet undersöker jag omsorgsarbete som en praktik som kan fungera sammanhållande på den kollektiva kroppen. Jag hävdar i detta avsnitt att det i många utomparlamentariska vänsterrörelser råder en arbetsdelning som innebär att omsorgsarbete och annat dagligt motståndsarbete inte värderas lika högt som det Elisabeth kallar ”spjutspetsaktivism”.

Detta föranleder den fråga jag ställer i det avsnitt som avslutar denna sista del av uppsatsen – vilka känner sig hemma i denna kollektiva kropp? Förutom att det råder en machokultur i många av de rörelser som aktivisterna berättar om menar jag att frågan om vem som kan sätta kroppen på spel i kampen för en annan framtid är en fråga om vilka resurser som, för att använda

Ahmeds begreppsapparat, ”följer efter” de enskilda kropparna. I detta avsnitt lyfter jag också fram hur aktivisterna själva problematiserar den kollektiva kroppens sammansättning och föreslår att den kan bli mer motståndskraftig genom att förkroppsliga de jämlikhetsideal den säger sig eftersträva.

Organiska motståndsgemenskaper

Sociala rörelser består, till skillnad från organisationer, politiska partier eller föreningar, inte av medlemmar i ett register utan av *deltagare* i rörelsens verksamhet (della Porta och Diani 2006:26 f.). Jag betraktar därför själva *deltagandet* i en social rörelse, oavsett hur detta deltagande tar sig uttryck som en i högsta grad *kroppslig* aktivitet. Jag utgår i denna kroppsligt informerade förståelse av sociala rörelser också från den dubbla innebörden i begreppet *rörelse* – ett begrepp som både kan föra tankarna till något som *rör* sig och något som *berör* (Ahmed 2014a:171). När de olika aktivisterna som jag har intervjuat har valt att för första gången delta i en demonstration, en manifestation eller aktion har de *satt sin kropp i rörelse*, och de har gjort det *tillsammans med andra kroppar*.

I motsats till de mer tekniska beskrivningarna av vad en rörelse är ämnar jag i detta avsnitt utveckla en fenomenologisk förståelse av sociala rörelser som summan av multipla motståndsgemenskaper. Enligt den definition som della Porta & Diani ger karakteriseras sociala rörelser, förutom att de hålls samman av informella nätverk också av att de delar en *distinkt* kollektiv identitet och är involverade i en konflikt med *tydligt* identifierade motståndare (della Porta & Diani 2006:20). Jag tar istället min teoretiska utgångspunkt i den typ av motståndsgemenskap som Butler kallar för *kroppar i allians* (2015:24). Min poäng här är inte att säga att sociala rörelser teoretiskt bör förstås som likvärdiga med tillfälliga offentliga sammankomster, men däremot att sociala rörelser kan förstås som summan av en mängd olika sammankomster utbredda i tid och rum.

I sökandet efter en performativ teori som kan appliceras på kollektiv vänder sig Butler bort från identitet som utgångspunkt för gemensam kamp (Butler 2015:27). Utgångspunkten för Butlers kollektiva performativitet är istället behovet av allianser mellan olika prekära grupper (2015:66 ff.) Dessa allianser behöver, som jag förstår det, inte vara planerade, eller ens verbaliserade – de uppstår i det ögonblick som människor samlas för att göra motstånd mot något som identifierats som ett gemensamt problem.

Det är denna kroppars allians som jag upplever att Emma beskriver när hon talar om hur det är att befinna sig på en antifascistisk motdemonstration och tillsammans med andra protestera mot det faktum att högerextrema grupper givits tillstånd att demonstrera. Väl på plats

kan det nämligen spela mindre roll vilka ideologiska motiv eller intellektuella resonemang som är förbundna med kropparnas uppdykande.

Jamen till exempel att stå i kedja, eller stå tillsammans och titta åt alla håll och bara se jämlikar och kamrater och även när det är läskigt och ser läskigt ut så bottnar det i en kärlek och en vilja till förändring. [...] Och att se, oavsett om det är [en äldre dam] eller en småbarnsmamma eller en student eller någon i *black bloc*¹⁸. Det finns en sån jävla bestämdhet i ögonen och i kroppsspråket. Till exempel om det är en nassedemo – det står *no pasarán*¹⁹ i ögonen liksom. Det är en sådan maffig kollektiv gränssättning! Och minsta gemensamma nämnare kan ibland vara väldigt häftig, att vi är helt olika – vissa kanske röstar, vissa kanske är anarkister vissa är kanske miljöpartister, [skratt] bevara mig väl! Men att alla är så olika och att stå där och ha minsta gemensamma nämnare, det är häftigt! (Emma)

Både anarkisterna och djurrättsaktivisterna lyfter fram trygga relationer inom rörelsen som en viktig förutsättning för att kunna göra motstånd tillsammans, men de menar också att motståndspraktikerna i sig själva *skapar* trygga relationer till andra i rörelsen. Att *göra* saker tillsammans, och att göra dem under svåra förhållanden skapar en särskild sammanhållning i rörelserna, menar de. ”Det är liksom... vad ska man säga... *allvarligt*, det vi gör ihop” säger Rikki, en av djurrättsaktivisterna, och fortsätter ”det är ju liv och död”. Även Leo och Elisabeth lyfter fram att det finns en särskild gemenskap i aktivistsammanhang som bygger på delade erfarenheter av utsatta situationer. Elisabeth menar att det faktum att aktivisterna gör praktiska saker i ”halvobekväma” situationer tillsammans, och därför också tar hand om och visar omtanke gentemot varandra, gör att relationerna blir ”familjära” och identitetskapande på ett annat sätt än i vardagen. När jag ber anarkisterna att berätta om vad de tycker är positivt med att engagera sig utomparlamentariskt börjar de genast tala om denna särskilda gemenskap.

Jag tänker också att en får speciella relationer av att organisera sig tillsammans. Eller att, det krävs tillit – ganska snabbt. [...] Man hamnar i så djävla konstiga situationer... utsatta, våldsamma, farliga, underbara situationer ihop, och att det ändå är något speciellt med de relationerna tycker jag. Och de personerna. (Louise)

Annelie utvecklar Louises resonemang genom att lyfta fram hur erfarenheterna av att göra motstånd också kan alienera en från vad hon kallar för ”vanliga människor”. Rörelsen svetsas med andra ord samman i samma stund som den gör motstånd, eftersom dess medlemmar tvingas utveckla en tillit till varandra, men också efteråt då medlemmarna känner sig alienerade från personer som inte delar dessa erfarenheter och därför tyr sig till varandra. Gränserna för den

¹⁸ *Black bloc* är en taktik som innebär att demonstranter klär sig i enhetliga, svarta kläder och täcker sitt ansikte för att enskilda individer inte ska kunna identifieras.

¹⁹ *No pasarán* är ett slagord som myntades under spanska inbördeskriget och som därefter fått spridning som ett allmänt antifascistiskt slagord. *No pasarán* kan översättas till ”de ska inte passera” på svenska.

gemenskap som anarkisterna beskriver som trygg definieras inte nödvändigtvis som en tillhörighet till någon uttalad grupp. När jag ber gruppen berätta om de positiva sidorna av att vara engagerade, och gruppen börjar tala om gemenskapen, beskriver Iris hur hon kan känna samhörighet med personer i en demonstration som hon inte känner eller ens vet vilka de är:

Även om en inte har en uttalad vängrupp²⁰ – när det börjar hända saker så är det som att jag ser på vissa, som jag alltså inte är bekant med, alltså vissa som har en viss *medvetenhet* eller *blick* eller om snuten försöker göra något och så märker en hur vissa rör sig... Ja, men en blir liksom ett nätverk inom demon, utan att en har sagt ”ska vi vara med i en grupp”, för en delar de erfarenheterna, och jag vet att om det händer det något kommer alla komma direkt! (Iris)

”Det kan ju vara folk man kanske inte ens [känner]” instämmer Louise, ”folk kan ju vara maskerade!” Att vara maskerad kan självklart skapa en känsla av gemenskap med andra som också är maskerade, men det Louise menar är att hon kan känna gemenskap med andra aktivister *trots* att de är maskerade – med andra ord trots att hon inte kan *se* vilka de är. Känslan av samhörighet handlar inte om vilka de andra aktivisterna är utan om vad deras kropp signalerar. Iris och Louise verkar uppleva att erfarenheter *sätter sig i kroppen* och *tar sig kroppsliga uttryck*. Att identifiera gemensamma erfarenheter i det som någon annans kropp uttrycker kan skapa en känsla av samhörighet och trygghet. Emma antyder något liknande när hon säger att det kan finnas ”en sån jävla bestämdhet i ögonen och i kroppsspråket” hos vissa aktivister. Tillsammans med Anders berättar hon att de har fått en förnyad förståelse för kraften i gemenskapen sedan de engagerade sig i en av de sittstrejker som organiserades av asylsökande ungdomar för ett par år sedan.

[Vi började] ta mer och mer... *avstånd* är kanske fel ord, men... [vi engagerar oss inte] lika mycket med machovänstern, alltså snubbarna [längre]... Alltså i den typen av *aktioner*; för vi har sett den största förändringen göras genom *gemenskap* snarare – och vad det kan bidra till när människor som är *så* olika går samman. *Det* har skapat mer förändring än slå *någon* nasse eller snut på käften *någonsin!* Nu tackar jag visserligen inte nej till det heller, men... (Emma)

Men det är inte så vi bygger en rörelse – genom att spöa folk! (Anders)

Jag vill mot bakgrund av dessa berättelser föreslå att de(t) informella nätverk som utgör grunden för en social rörelse inte nödvändigtvis måste ta form kring ett gemensamt intellektuellt ställningstagande. Istället kan delade erfarenheter och delade känslor utgöra grunden för en organisk motståndsgemenskap som uppkommer i och med kroppars närhet till varandra under manifestationer, demonstrationer och aktioner. Jag kallar denna gemenskap organisk, eftersom

²⁰ En vängrupp är en mindre grupp som kommit överens om att hålla ihop och ta hand om varandra under och efter en demonstration, manifestation eller aktion.

den inte bygger på nedskrivna medlemsförteckningar utan på levande materia, på många enskilda kroppars band till varandra, på en gemenskap som liksom en kropp är uppbyggd av celler i förening och förändring. Inspirerad av hur det på engelska är möjligt att tala om *collective bodies* när vi talar om människor som genom sina band till varandra utgör en slags enhet (se till exempel Ahmed 2004:128; 2014a:46) väljer jag att kalla det som Butler (2015:24) kallar för kroppar i allians för en *kollektiv kropp*.

Längtan som förenande kraft

Om kroppars närhet till varandra skapar motståndsgemenskaper, kanske till och med sociala rörelser, vad är det då som föranleder denna närhet mellan kroppar? En del av analysens inledande avsnitt handlade om hur desperation kan driva människor samman i tillfälliga motståndsgemenskaper, såsom antifascistiska motdemonstrationer, och i föregående del av detta avsnitt hävdade jag att gemensamma erfarenheter skapar band mellan människor och bygger långsiktiga gemenskaper. I denna del undersöker jag möjliga orsaker till att människor söker sig till det förkroppsligade motståndet som metod, och till de kroppar som praktiserar det.

Flera av anarkisterna, samt Sasha och Leo, berättar att de sökte sig till utomparlamentariska vänsterrörelser efter att ha läst böcker med politiskt innehåll eller i samband med studier på folkhögskola eller högskola. Flera av djurrättsaktivisterna började engagera sig politiskt efter att ha börjat äta vegansk kost och därefter velat göra mer än att ”bara” *inte* bidra till förtrycket av djur. Rikki, den av djurrättsaktivisterna som allra senast började engagera sig i rörelsen beskriver, i brist på bättre ord, det som fick henne att sätta kroppen i rörelse, som en ”dragningskraft”.

Jag vet inte, jag har bara känt att jag har varit dragen till att göra mer än att bara ha en växtbaserad kost. Jag tänker att veganismen är större än bara kosten, liksom. [...] Så jag kände mig bara *dragen* till att bli aktiv. Och till att göra någonting för offren, eller åtminstone visa deras verklighet så gott som jag kan. Men det räcker inte heller, tyvärr! Men... ja, jag känner mig bara dragen, jag vet inte hur jag ska förklara, det är en *känsla* mera. (Rikki)

När jag senare under intervjun ber Rikki att utveckla vad hon menar när hon säger att hon känt sig ”dragen” till rörelsen upprepar hon att hon inte vet hur hon ska förklara känslan, att ”det var som någon slags *magnet*”. Sasha använder, intressant nog, också magnetism som en metafor för att beskriva den dragningskraft hon upplevde i relation till den utomparlamentariska rörelsen efter att ha läst en bok med personliga berättelser om aktivism.

Alltså det var liksom som... *magnetiskt*! Att läsa om människor som normaliserar den typen av aktivism, till skillnad från hur samhällsamtalen, och diskursen, är om personer som till exempel bryter sig in någonstans eller sysslar med djurbefrielse, eller som i deras fall, engagemang i fredsrörelsen. Jamen, att den här saken *går* att göra. Det *går* att skapa en

aktivistgrupp och bryta sig in på plats där du inte får vara och förstöra något du inte tycker om. Det är *möjligt* att göra det. Och framför allt beskrivningen av rättsprocessen efteråt, liksom ”det här händer, du kan leva med de här konsekvenserna!” Och för mig då som var sjutton, arton så kände jag bara ”Jamen absolut, kör!” (Sasha)

Det som är intressant i sammanhanget är egentligen inte att Rikki och Sasha använder samma ord för att beskriva något som de har upplevt – det som är intressant är att de båda försöker beskriva en dragningskraft som de inte har ord för. De beskriver inte dragningskraften som känslomässig, fysisk eller intellektuell utan tycks snarare ha upplevt sig blivit dragna mot rörelsen med *hela* sina jag. Jag väljer att förstå denna attraktionskraft i relation till det som Ahmed kallar för *queert begär* – ett begär efter något annat än vad samhället orienterar oss mot att vilja ha (2006:554). Begär innebär en orientering mot framtiden (Ahmed 2008:18), och det queera begäret kan därför få oss att lämna den rätta vägen och slå in på en stig som leder mot en *annan* framtid än den som samhället är orienterat mot (Ahmed 2008:23 ff.).

Ahmed (2008:19 f.) lånar begreppet begärslinjer (på engelska *desire lines*) från landskapsarkitekturen där *desire line* eller *desire path*²¹ beskriver inofficiella stigar som trampats upp av människor (eller icke-mänskliga djur) som avviker från officiella stigar eller vägar. En stig skapas genom repeterad passage över marken på en särskild plats och är därmed ett spår efter tidigare rörelser som andra kan följa och som måste hållas öppen med hjälp av nya rörelser på samma plats (Ahmed 2008:16). En individ skapar därmed inte en stig i naturen på egen hand – det krävs att den trampas många gånger för att den ska framträda som en gångbar väg framåt – och detsamma kan tänkas gälla för begärslinjer. Ett *delat begär* efter en annan framtid än den som erbjuds av samhället kan skapa en stig som lockar ännu fler personer att avvika från den rätta vägen.

Enligt Ahmed (2006:564, 2008:94) är begäret inte något som föds *inuti* kroppen, även om det kan upplevas som en ”naturlig kraft”, utan snarare ett utrymme som uppkommer *mellan* kroppar. Begäret får oss att expandera i dess riktning, och vårt begär efter något som befinner sig utanför vårt räckhåll får oss att sträcka oss efter det. Jag menar att aktivisternas upplevelser av att vara dragna, som av magneter, till rörelsen tyder på att vi drar andra med oss när vi sträcker oss efter det vi begär. Begär är med andra ord relationellt, och det är därmed närheten till *andra avvikare* som får oss att motstå den rätta vägens löfte om de belöningar som ett normativt liv har att erbjuda. Begär orienterar oss därmed både mot framtiden och mot andra

²¹ *Line* är engelska för linje och *path* är engelska för stig. De svenska översättningarna begärslinje och begärstig är inte etablerade vare sig inom landskapsarkitekturen eller genusvetenskaplig forskning, men jag väljer, efter att ha visat var orden kommer ifrån, att använda mig av dessa översättningar av för den språkliga kontinuitetens skull.

kroppar som är orienterade mot samma framtid.

Alla aktivister jag har intervjuat beskriver dock inte viljan att engagera sig utomparlamentariskt som sprunget ur en kraft som kan tolkas som begär. Flera av dem beskriver drivkrafter som snarare kan förstås i termer av plikt. Lina berättar till exempel att hon kände en stor motvilja inför att delta i den första djurrättsmanifestationen som hon deltog i.

Hela mitt jag skrek ju 'nej, du ska inte gå dit, du kan ju inte gå dit själv!'" [...] Men så kunde jag bara se djuren i huvudet, och jag insåg att 'nej du har inga djävla ursäkter!' (Lina)

Detta andra, en brist på ursäkter, har helt klart en mindre lustbetonad karaktär än den dragningskraft som Sasha beskriver som "euforisk". Båda beskriver de dock att de har behövt förhandla mellan motstridiga känslor, och även Sasha berättar att hon har behövt förhålla sig till en känsla av rädsla som hållit henne tillbaka. Hon beskriver sitt första möte med rörelsen som "läskigt" men tillägger att det samtidigt var "omöjligt att hålla sig därifrån".

Lika lite som Ahmed betraktar begäret som en naturlig kraft med ursprung i enskilda kroppar, lika lite betraktar hon begäret som skilt från viljan (Ahmed 2014b:8, 174). Ahmed betraktar snarare både viljan och begäret som framtidsorienterade krafter som kan få oss att röra oss i en specifik riktning (Ahmed 2014b:8, 174). Genom att förstå vilja och begär som något likartat kan vi, menar jag, utmana föreställningen om den ena skulle vara knuten till förnuftet och den andra till känslan. Istället för att se egensinnighet som vilja under inverkan av allt för mycket begär (Ahmed 2014b:175) föreslår jag att vi ser det som en orientering mot framtiden som skapats genom en lyhördhet inför vad kroppens *alla* delar (både förnuft, känsla och allt som vi ännu inte har ord för) har att säga. Jag väljer att kalla denna orientering mot framtiden för *längtan*, och menar att den både är känslomässig och förnuftig, både lust- och pliktbetonad, både präglad av begär och vilja.

Genom att följa sin längtan avviker aktivisterna från den rätta vägen och hittar spår efter andra som följt samma längtan. Känslan när aktivisterna väl kommit i kontakt med andra som delar deras längtan, och när de tagit förändringen i egna händer tillsammans med dem, har för många av dem jag pratat med varit överväldigande. Sasha beskriver den första större aktionen hon deltog i som "väldigt mycket av en *release*²² av saker som byggts upp". Elisabeth beskriver sitt första möte med den utomparlamentariska aktivismen som en "religiös upplevelse", eftersom hon då mötte något som hon inte visste att hon hade längtat efter. Samtidigt menar hon att det som andra uppfattade som ett plötsligt, politiskt uppvaknande i själva verket hade "legat och grott" i henne under lång tid. I Elisabeths fall dök rörelsen med andra ord upp som

²² *Release* är ett ord på engelska som i sammanhanget betyder att få utlopp för något.

ett svar på en längtan som hon upplevt att hon burit på sedan länge.

Att jag förstår rörelserna som formerade och sammanhållna genom den dragningskraft som jag väljer att kalla för längtan bygger inte bara på Ahmeds förståelse av begär och vilja, utan också på Butlers förståelse av *kroppars allians* som något mer än *summan* av de kroppar som ingår i denna allians. ”En allians kan inte reduceras till en samling individer” skriver Butler”, ”för i strikt mening är det inte individer som agerar” (2018:80). Enligt Butler bygger allianser nämligen på *relationerna* mellan dess deltagare, och det är också i utrymmet *mellan* deltagarna som alliansens handlande sker (2018:80 f.). Jag förstår längtan som en av de krafter som kan skapa allianser mellan olika kroppar, och också som en kraft som kan hålla alliansen, eller den kollektiva kroppen samman.

Omsorgsarbete och arbetsdelning

Mot bakgrund av Butlers (2015) förståelse av kroppars allians som något som hålls samman av kropparnas inbördes relationer förstår jag också banden mellan de enskilda kropparna som den kollektiva kroppens svaga punkt(er). I detta avsnitt visar jag hur den kollektiva kroppen påverkas av repression mot enskilda kroppsdelar och hur omsorg om dessa kan fungera som en motståndshandling eftersom det håller ihop den kollektiva kropp som ordningsmakten tycks vilja upplösa.

”När jag själv har fått stryk av snuten, det kan jag hantera”, säger Audre, när vi talar om att delta i demonstrationer och utsättas för polisvåld. Det är mycket svårare, menar hon, att hantera åsynen av vänner som blir utsatta för våld. ”Det är den mest effektiva repressionen de kan använda, och det vet de nog”, svarar Louise, som menar att polisen brukar ha som strategi att ge sig på en specifik person för att på detta sätt skada hela rörelsen.

Det är inte bara i stunden som rörelsen och dess verksamhet tar skada av repression som utövas mot *en* av de kroppar som utgör dess kollektiva kropp –”det påverkar också våra vänskaper och relationer”, förklarar Iris, och berättar om hur den maktlöshet som aktivisterna upplever inför polisen ibland tar sig uttryck i besvikelse gentemot andra personer i rörelsen. Vad Iris indirekt menar är att rörelsen inte bara hålls samman av gemensamma praktiker, utan också av de inbördes relationerna, och att dessa kan skadas på lång sikt av effekterna av repressionen. Att motverka eller läka de fysiska, psykiska och relationella skador som repression tillfogar den kollektiva kroppen bör således kunna fungera som ett sätt att hålla rörelsen samman. Jag menar därför att omsorg om enskilda kroppar kan förstås som omsorg om den kollektiva kroppen. och vice versa.

Flera av de aktivister jag har intervjuat ger uttryck för behovet av omsorg i samband med

demonstrationer, manifestationer och aktioner men de har olika erfarenheter av hur omsorg fungerar i praktiken i rörelserna. Djurrättsaktivisterna är de som uttrycker sig mest positivt om graden av omsorg i den egna rörelsen:

Alltså vi gör så mycket grejer tillsammans – vi åker långt ihop och vi känner starka känslor tillsammans – vi är *med om* grejer ihop, och det blir på något sätt automatiskt att vi *tar hand om varandra* ihop, alltså att det *upplevs* så med, och jag fick den känslan... för när jag kom första gången, så var jag ju *så* nervös, och jag tänkte ”Jag känner ingen där” och så direkt så bara känner man att ”Nämen det här är familj!” liksom. Ja! (Maria)

Ja, det var *chockerande*! Alltså man kommer och vilken jäkla *kärlek* det är, överallt, varenda person ger en... alltså utstrålar kärlek, och det är inget... allt är så *milt*... eller såhär, vad ska man säga? Det är inget ont man känner för *någon*, utan alla kommer verkligen med genuint, ja kärleksfulla, och vill inte någonting illa, liksom. (Rikki)

När jag frågar om det finns uttalade strategier för att ta hand om varandra inom rörelsen tvekar de, men kommer sedan på att det faktum att de brukar äta tillsammans efter manifestationer kan betraktas som en omsorgsstrategi. ”Att man går och kakar ihop, och jamen *talkar* om vad som har hänt, men ändå pratar om andra saker”, berättar Rikki och förklarar att hur hemsk dagen än varit så slutar den i och med den gemensamma måltiden positivt.

Anarkisterna har också positiva erfarenheter av att aktivister visar omsorg om varandra. ”Om man åker fast till exempel”, säger Annelie, ”[har *vi*] ju en väldigt bra vana. [...] [Det är] *alltid* någon som väntar på oss [utanför arresten]. Och det tycker jag är så *djävla* viktigt, och *bra*.” En annan omsorgspraktik de nämner är att delta vid rättegångar när andra aktivister står åtalade med anledning av att de gjort motstånd. Sasha berättar om hur viktigt den här typen av stöd var för henne i samband med att hon för första gången ställdes inför rätta efter en aktion:

Jag lärde känna så himla mycket folk under rättegången och under rättegångsprocessen, och det var något stödevent utanför domstolen och väldigt många som var med oss i rättsalen, och det var en enorm känsla av stöd. [...] Här är en massa människor som är beredda att bry sig, ställa upp, hjälpa till, och som bara uttrycker stöd, att vi gör något viktigt tillsammans. [...] Det var en jätte viktig plats som växte fram för mig, och det var inte bara att såhär ”åh, de ger mig stöd, vad snällt” – utan det här är en grupp, en rörelse, några som är överens om att det här är viktigt och det är okej att vi passerar den här gränsen, det var viktigt att vi gjorde det. (Sasha)

Omsorgen från äldre och mer erfarna kamrater som ”liksom tog hand om oss yngre” var avgörande för att Anders skulle våga fortsätta delta i demonstrationer efter ha demonstrerat mot nazister för första gången. ”Utan [de mer erfarna aktivister som tog hand om oss efteråt] så hade jag inte varit kvar [i rörelsen]”, berättar han. Djurrättsaktivisterna, anarkisterna, Sasha och Anders ger med andra ord uttryck för att det är viktigt med den konkreta, och om vi så vill,

kroppsliga omsorgen – att vänta på den som blivit satt i arresten eller att fånga upp alla efter en manifestation innan var och en går hem till sitt. De berättar vikten av att få prata om, och bearbeta, det de varit med om, men just detta menar flera aktivister att det inte finns utrymme för i många av de sammanhang de rör sig i.

Emma relaterar oviljan att prata om de psykiska och känslomässiga effekterna av repression till den machokultur hon menar råder inom den antifascistiska rörelsen, och anarkisterna menar att omsorgspraktiker är mer utvecklade ”bland feminister och queers”. Av de rörelser som Leo varit engagerad i menar han att det är de rörelser som består till stor del av kvinnor, eller där kvinnor har haft ledande roller, som har haft de mest utpräglade omsorgs- och säkerhetsrutinerna. ”Det gör något med... Man tar hand om varandra, det påverkar jargong, hur man pratar och sådär. Som jag tror främjar hälsa och långsiktighet.” berättar han och kontrasterar detta mot att han uppfattar den antifascistiska rörelsen som ”grabbig” och ”hård”, och där det i värsta fall råder en hierarki ”där de som går längst fram och kastar saker och skriker de hårdaste slagorden” överordnas andra aktivister.

Både Emma och anarkisterna menar att machokulturen bidrar till att aktivister uppfattas som en belastning om de blir rädda eller ledsna, om de tvekar eller ångrar sig. En ”bra” aktivist, enligt denna uppfattning, har således inget *behov* av omsorg – och en rörelse som enbart består av (eller tros bestå av) aktivister utan behov av omsorg prioriterar troligtvis inte att upprätta omsorgsrutiner på samma sätt som rörelser där det finns en uttalad förståelse för människors behov av stöd.

Anarkisterna menar att den synliga, och spektakulära, antifascismen som praktiseras av enskilda aktivister långt fram på barriaderna värderas högre än annat arbete inom rörelsen, samtidigt som det krävs ett omsorgsarbete som utförs av andra aktivister för att denna aktivism ska kunna bedrivas. Audre berättar upprört om hur några enstaka aktivister efter en större antifascistisk demonstration dömdes till både böter och skadestånd som hela rörelsen hjälptes åt att samla ihop pengar för att betala:

...och det var ju framför allt snubbar! Och sedan i samma veva när det skulle samlas in pengar så fanns det ju också från åttonde mars personer [som hade deltagit i en kvinno- och transseparatistisk demonstration] som behövde hjälp med att samla in böter för att de blivit påhoppade av snuten. Och det var ju väldigt *ointressant* då för vissa grupper, att hålla på med det, men att samla ihop de här 250 000 eller vad *fan* folk behövde [...] det tog ju inte ens ett år [...] alltså de där 250 000 bara *dök upp!*

Om vissa aktivister gör motstånd på ett sätt som både värderas högre och som kräver omsorgsarbete i form av stödfester och annat från resten av rörelsen – samtidigt som andra

aktivister har svårt att samla in pengar för att täcka *sina* böter eftersom deras arbete inte värderas lika högt – då råder det en orättvis arbetsdelning inom rörelsen som bygger på att vissa gör det ”viktiga” arbetet och andra förväntas göra det ”mindre viktiga arbete” som håller rörelsen levande. Jag menar att omsorgsarbete kan förstås som en del av det som Sutton kallar för dagligt, aktivistiskt arbete (2007:142 f.), och jag själv kallar för dagligt motståndarbete.

Utifrån vad aktivisterna berättar för mig drar jag slutsatsen att det råder en könsarbetsdelning i många av de rörelser som de deltar i. Med detta menar jag inte att aktivisternas könsidentitet avgör deras arbetsinsats på området, utan att heterosexistiska föreställningar om att kvinnor utför omsorgsarbete och män utför sådant arbete som kräver att de blir omhändertagna efteråt påverkar synen på omsorgsarbete och gör vissa personer – kvinnor, queers och feminister om vi får tro Leo och anarkisterna – mer villiga att ägna sig åt detta arbete.

Mot bakgrund av att omsorgsarbete kan förstås som något som håller motståndsgemenskapen samman när den utsätts för yttre påfrestningar, menar jag att en föreställning om att detta arbete inte behöver utföras *av* alla aktivister eller *gentemot* alla aktivister riskerar att försvaga både rörelserna i sig och det arbete de bedriver. Omvänt menar jag att ett väl utvecklat och jämlikt omsorgsarbete har potential att stärka rörelserna och göra dem mer motståndskraftiga mot repression och andra påfrestningar. Jag skulle därför vilja lägga till kollektiva omsorgspraktiker i Suttons modell över det förkroppsligade motståndets beståndsdelar.

För vem är rörelsen ett hem?

Vem som helst kan inte sätta sin kropp på spel på vilket sätt som helst. Alla aktivister har olika fysiska och psykiska förutsättningar som påverkar deras möjligheter att göra motstånd. Vi har också olika mycket ekonomiska och sociala resurser att hantera konsekvenserna av att ägna sig åt denna queera form av politik – att behöva betala böter, återfinnas i polisens belastningsregister, stå ut med social stigmatisering eller förlora jobbet. Flera av dem jag intervjuar uppger att de har blivit dömda till böter som de kunnat betala själva, eller att de har haft ett kontaktnät av människor runt sig som har kunnat hjälpa dem att betala. För många av aktivisterna är det med andra ord deras sociala eller ekonomiska kapital som möjliggjort ett engagemang av det här slaget.

Den kollektiva kroppen skulle i teorin kunna fungera som en buffert för den enskilda kroppen, en större och mer motståndskraftig kropp som kan ta de fysiska, psykiska, känslomässiga och framför allt ekonomiska smällar som vi inte kan ta på egen hand. Ändå

vittnar flera av aktivisterna som jag har intervjuat om hur de upplever att det inte finns plats för dem att vara ledsna, rädda eller ens trötta om de ska vara en del av den här kroppen och att vissa delar av kroppen anses mer betydelsefulla än andra. Att inte känna sig omhändertagen gör att det uppstår ett brott mellan den egna kroppen och rörelsen som riskerar att separera den enskilda aktivisten från rörelsen. Kvar blir en lemlästad rörelsekropp och en individ, eller kroppsdel, som tappat sitt sammanhang.

”Att känna sig hemma” är centralt för Ahmeds förståelse av hur vi orienteras i relation till de rum vi rör oss i. Endast den kropp som kan känna sig hemma i ett rum kan bebo det (Ahmed 2008:7 ff.). Att känna sig hemma i rörelsen skulle mot bakgrund av detta kunna förstås som en känsla av att det är svårt att avgöra ”var den egna kroppen slutar” (Ahmed 2010:59) och var den kollektiva rörelsekroppen börjar – det innebär att bli en integrerad del i den större kroppen. Rörelsekroppen blir en plats där den egna kroppen inte nöts mot sin omgivning genom sin avvikelse gentemot det normativa.

Djurrättsaktivisterna berättar om en självomhändertagande rörelsekropp där de upplever att de blir kärleksfullt bemötta och kan vara sig själva. De pratar om att känna att det är okej att vara kvinna, att inte vara hetero och att den som blivit utsatt för någon som uttryckt sig rasistiskt har blivit uppbackad av resten av rörelsen. Samtidigt menar Lina menar att hon har erfarenhet av att stöta på både antifeminism, transfobi och rasism inom rörelsen, och alla deltagare i gruppen uttrycker att de har blivit besvikna över att upptäcka att alla andra djurrättsaktivister inte motsätter sig *alla* förtryck. Det verkar därmed som att djurrättsaktivisterna ingår i en mindre gemenskap där de känner sig trygga, samtidigt som de upplever att det utanför denna mindre gemenskap finns en kultur som de inte känner sig bekväma med.

Anarkisterna delar denna erfarenhet men funderar på om den gemenskap som de själva känner sig hemma i också kan upplevas exkluderande av andra. De förstår att de visuella och språkliga tecken som gör att de själva känner sig hemma i aktivistsammanhang, även i andra delar av världen, inte upplevs som lika välkomnande av andra. Louise berättar att hennes syster nyligen kommit hem efter ett möte med en utomparlamentarisk grupp och sagt ”jag fattade inte *ett* ord vad de sa på [mötet]”. Att inte ha ”rätt” kläder eller prata på ”rätt” sätt blir ett tecken på att personen i fråga är ny i sammanhanget och har denna person ingen gruppstillhörighet som kan legitimera dess identitet som aktivist blir det svårt att välkomnas in i andra grupper. Utanförskapet för den som inte smälter in tycks därmed reproducera sig självt – du blir inte välkomnad till gemenskapen för att du inte ser ut som eller talar som en aktivist, och du misstänkliggörs för att du inte tillhör någon grupp. ”Men för mig är det också en trygghet”, säger Audre och får medhåll av de andra aktivisterna som håller med om att yttre attribut kan

skapa en känsla av gemenskap som ”känns väldigt fysisk” (Audre). ”Då visar jag vart jag vill vara med” förklarar Audre, och får svar av Iris som tyst säger ”och så hittar en andra”.

Den avgränsade rörelsen förstås därmed både som en trygghet och som något som riskerar att stänga människor ute. Rörelsen blir en plats för de som känner sig hemma i den. Kläder och språk visar på denna tillhörighet, men som jag visade i avsnittet ovan, även vad du gör, och kan göra med din kropp. Utöver detta identifierar de aktivister jag har intervjuat en del andra normer som rörelsen förkroppsligar genom sin sammansättning. Både Emma, Anders och anarkisterna talar om vithetsnormen som en sådan norm. Det är Annelie som i slutet av intervjun med anarkisterna tar upp frågan om varför rörelsen består av en så överhängande majoritet vita. Gruppen funderar på vad det kan bero på, och Louise säger ”Jamen brukar det inte skämtas om det, att den antirasistiska rörelsen i Sverige är vit på ett sätt som den inte är någon annanstans!?”. Gruppen kommer inte fram till något gemensamt svar på vad detta kan bero på eller vad som kan göras för att bredda representationen inom rörelsen, men flera av dem menar att personer som rasifieras som icke-vita är organiserade på annat håll, i grupper som den utomparlamentariska vänstern – eller den del av denna vänster som de själva är organiserade i – inte har så nära samröre med. ”Jag tänker att det är frustrerande att vara rasifierad och engagera sig i en antifascistisk eller antirasistisk [rörelse] och så sitter det bara vita där, liksom!” säger Audre innan detta märkbart svåra samtalsämne rinner ut i sanden.

Att den kollektiva kroppen inte förkroppsligar den vision om total jämlikhet som många utomparlamentariska vänsterrörelser säger sig eftersträva, behöver, menar jag, både förstås som ett misslyckande och som en oundviklig konsekvens av att rörelsen inte verkar i ett vakuum utan i en samhällelig kontext vars påverkan inte ens dessa rörelser kan värja sig från. Wasshede, som också undersökt motståndets möjligheter och begränsningar i utomparlamentariska vänsterrörelser, menar att den kultur som råder i en sådan rörelse, och de vanor som praktiseras inom den, behöver förstås i termer av ambivalens (2010:325).

Samtidigt som rörelser gör motstånd mot samhälleliga normer kommer dessa att påverka rörelsen. Det upprättas också interna normer, det Wasshede väljer att kalla för motståndsnormer, inom rörelserna (2010:321, se även Baaz et al. 2018:17). Samtidigt som den vithetsnorm som aktivisterna identifierat inom rörelsen kan förstås som en samhälleligt konstruerad norm kan de normer för klädstil och vokabulär förstås som konstruerade inom rörelsen. Oavsett om de skapats i rörelsen eller i det omgivande samhället bör de normer som utestänger personer som delar aktivisternas längtan efter en annan framtid än den som påbjuds av samhället förstås som ett problem som behöver bekämpas med samma ihärdighet som de maktordningar som gett upphov till dessa normer bekämpas utanför rörelserna.

3. Sammanfattande slutsatser

Denna uppsats erbjuder, mot bakgrund av etnografiska intervjuer med tretton aktivister som är eller har varit engagerade i någon form av utomparlamentarisk vänsterrörelse, ett feministiskt perspektiv på sociala rörelser och motstånd. Detta perspektiv innebär i huvudsak ett fokus på motståndets och de sociala rörelsernas kroppsliga dimensioner, men det innebär också en feministisk kritik av hierarkiska strukturer inom de rörelser som studeras.

Utomparlamentariskt motstånd lyfts också fram som ett för genusvetenskapen angeläget ämne att studera genom att jag med utgångspunkt i Ahmeds queera fenomenologi (2006, 2007, 2008, 2014b) utvecklar begreppet *queer politik* som ett sätt att beskriva denna politiska praktik. Queer används här som en allmän kritik av normativitet och syftar till att visa på att det utomparlamentariska motståndet, i och med att det avviker från den parlamentariska normen, både bär på en särskild potential och utsätter aktivister för en särskild risk för repression och andra disciplinerande åtgärder.

Uppsatsens huvudsakliga bidrag till forskningen om sociala rörelser och motstånd är att sociala rörelser, med stöd av Butlers (2016) kollektiva performativitet, definieras som en *kollektiv kropp*. Denna kropp förstås som sammanhållen av de deltagande aktivisters inbördes relationer och deras gemensamma *längtan* efter en annan framtid än den som det omgivande samhället påbjuder. Den olydiga kropp som åsyftas i uppsatsens titel är därmed inte (bara) den enskilda kroppen, utan (också) den kollektiva. Att definiera sociala rörelser som en kollektiv kropp utmanar föreställningen om att alla rörelser skulle vara byggda kring gemensamma ställningstaganden eller kollektiva identiteter (se della Porta & Diani 2006:20). Genom att utveckla, och utgå från, en *motståndets fenomenologi* visar jag hur sociala rörelser istället kan förstås som framväxta kring gemensamma motståndspraktiker och de erfarenheter som dessa ger upphov till.

Jag påstår därmed att själva *motståndshandlingarna*, oavsett deras omedelbara resultat eller vilka narrativ de skapar (se Liinasson och Cuesta 2016:15, 37), kan skapa en känsla av *politisk möjlighet* och därmed skapa kontinuitet i motståndet och mer långlivade rörelser. Att agera som om en annan framtid än den som påbjuds av samhället är möjlig motsäger de känslor av omöjlighet som enligt Gould (2009) har en negativ inverkan på sociala rörelsers fortlevnad. Performativa motståndshandlingar för därmed inte bara framtiden in i nuet, de skapar också en gemensam rörelse mot denna framtid. Det tycks därmed råda en växelverkan mellan affekter, kroppsliga motståndshandlingar och framväxten av sociala rörelser.

Affekter förstås, med stöd av Ahmed (2004, 2014a) och Lilja (2017), som ett icke-verbalt

språk som skapar såväl närhet som avstånd mellan individer, och som både kan motivera och förhindra fortsatt motstånd. Affekter cirkulerar mellan kroppar och denna cirkulation tycks öka i intensitet när motståndet gör detsamma. Jag visar i uppsatsen hur affekter knyter aktivister samman, men också hur ordningsmakten använder affekters förmåga att spridas för att skapa situationer som ger dem befogenheter att ingripa mot aktivisterna. Eftersom affekter både hjälper aktivisterna att sätta sina kroppar i rörelse och hindrar dem från att göra det ägnar de mycket tid och energi åt att hantera och reglera de affekter som cirkulerar mellan dem. Detta visar, menar jag, på en för forskningen om sociala rörelser ny aspekt av känslors roll i sociala rörelser och deras konfrontationer med ordningsmakten.

Mot bakgrund av att Sutton (2007, 2010) förstår förkroppsligat motstånd som *att sätta kroppen på spel* lyfter jag fram hur kroppens sårbarhet lägger tyngd bakom aktivisternas krav när de gör motstånd, och hur denna sårbarhet blottas när aktivisterna blir utsatta för repression på grund av detta motstånd. Att *dyka upp* på en plats där förtryck pågår lyfts fram som en grundläggande form av (solidariskt) motstånd. Samtidigt förstås den mängd repression som aktivisterna utsätts för när de dyker upp på platser där de inte är välkomna som ett tecken på att denna praktik har stor potential att störa den allmänna ordningen. Genom att utstå repression exponerar aktivisterna det våld som upprätthåller det system som de protesterar mot och lägger tyngd bakom sina krav.

Genom att förstå sociala rörelser som kollektiva kroppar understryks behovet av ett aktivt *omsorgsarbete* inom rörelserna. Mot bakgrund av att statlig repression söndrar den kollektiva kroppen genom att skada enskilda kroppar, och deras inbördes relationer, förstås omsorgsarbete som en form av *dagligt motståndsarbete* som håller den kollektiva kroppen samman och som i och med detta skapar en kontinuitet i det motstånd som rörelsen praktiserar. De aktivister som deltar i studien menar att det framför allt är aktivister som definierar sig själva som kvinnor eller queers som prioriterar detta omsorgsarbete.

Mot bakgrund av detta menar jag att det tycks råda en *könsarbetsdelning* i flera av de rörelser som aktivisterna är eller har varit delaktiga i. Flera av de intervjuade aktivisterna menar att omsorgsarbetet inte bara är ojämlikt fördelat sett till vem som utför det, utan också sett till vem som är mottagare. Att vara stark, orädd och kunna slåss värderas högt i dessa rörelser, med det är bara vissa kroppar som lever upp till dessa motståndsnormer, och många gånger behövs det ett omsorgsarbete praktiserat av andra aktivister för att det konfrontativa motståndet ska vara möjligt. Jag menar därför att relationen mellan konfrontativt motstånd och dagligt motståndsarbete, och mellan de aktivister som utför det ena eller det andra, kan säga oss något om det Washhede (2010) kallar för motståndsnormer, och det jag väljer att kalla för hierarkiska

strukturer inom rörelserna.

Sammanfattningsvis förstås den olydiga kroppens politik som en politiskt queer praktik som utmanar den allmänna ordningen genom att den kollektiva kropp som består av aktivister och deras inbördes relationer dyker upp på platser där den inte är välkommen. Den olydiga kroppen skapar en performativ förändring som knyter an till tidigare kamper och orienterar aktivisterna mot en annan framtid än den som påbjuds av samhället. Den kollektiva kroppen har potential att vara ett hem för en bred koalition av människor som längtar efter denna framtid, men då krävs att den visar omsorg om de enskilda aktivister som sätter sina kroppar på spel och att den genom sin sammansättning förkroppsligar något av den jämlikhet som den längtar efter.

Eftersom de förkroppsligade aspekterna av att göra motstånd och kroppens roll i sociala rörelser är ett relativt outforskat område har jag i denna uppsats valt att ta ett brett grepp om hur förkroppsligat motstånd manifesteras av och inom utomparlamentariska vänsterrörelser. Jag har därför presenterat en mängd olika aspekter av detta motstånd på bekostnad av mer ingående analyser av dessa aspekter. Med anledning av detta vill jag avslutningsvis uppmuntra till framtida forskning som undersöker mer enskilda aspekter av det förkroppsligade motståndet mer djupgående.

Att denna uppsats undersöker det motstånd som bedrivs av utomparlamentariska vänsterrörelser beror på att det förkroppsligade motståndet kan förstås som ett karaktärsdrag i denna typ av rörelser (della Porta & Diani 2006:29). Jag kan dock inte, med denna uppsats som bakgrund, med någon absolut säkerhet säga om de aspekter av förkroppsligat motstånd som lyfts fram och analyseras i denna uppsats är signifikanta för just utomparlamentariska vänsterrörelser, eller ens för vänsterrörelser i allmänhet. Jag vill därför uppmuntra till liknande studier av det motstånd som bedrivs av andra typer av rörelser, vars förkroppsligade dimensioner inte är uppenbara vid en första anblick.

Sist, men inte minst, vill jag efterlysa mer forskning inte bara *om* sociala rörelser utan också *för* de aktivister som är engagerade i dem. Mot bakgrund av den repression och den utsatthet som deltagarna i denna studie vittnar om att de själva upplevt, och sett andra bli utsatta för, menar jag att det i synnerhet finns ett behov av forskning om de psykologiska effekterna av repression och hur psykisk ohälsa på grund av repression kan motverkas. Denna typ av forskning kräver sannolikt en psykologisk kunskap som inte med säkerhet går att finna hos oss samhällsvetare, och jag vill därför uppmuntra till tvärvetenskaplig forskning på detta område.

Källförteckning

- Adams, Catherine, och Max van Manen. 2008. "Phenomenology". I *The SAGE Encyclopedia of Qualitative Research Methods*, redigerad av Lisa Given. California: SAGE Publications.
- Ahmed, Sara. 2004. "Affective Economies". *Social Text* 22 (2): 117–39.
- . 2006. "Orientations: Toward a Queer Phenomenology". *GLQ: A Journal of Lesbian and Gay Studies* 12 (4): 543–74.
- . 2007. "A Phenomenology of Whiteness". *Feminist Theory* 8 (2): 149–68.
- . 2008. *Queer Phenomenology: Orientations, Objects, Others*. Durham: Duke University Press.
- . 2010. "Vithetens fenomenologi". *Tidskrift för genusvetenskap* Nr 1-2: 48–69.
- . 2014a. *The Cultural Politics of Emotion*. Second edition. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- . 2014b. *Willful subjects*. Durham: Duke University Press.
- Alvarez, Sonia E. 1999. "Advocating Feminism: The Latin American Feminist NGO 'Boom'". *International Feminist Journal of Politics* 1 (2): 181–209.
- Baaz, Mikael, Mona Lilja, och Stellan Vinthagen. 2018. *Researching Resistance and Social Change: A Critical Approach to Theory and Practice*. New York: Rowman & Littlefield International.
- Beauvoir, Simone de. 2012. *The Second Sex*. Översatt av Constance Borde och Sheila Malovany-Chevallier. New York: Knopf Doubleday Publishing Group.
- Bengtsson, Jan. 2001. *Sammanflätningar: Husserls och Merleau-Pontys fenomenologi*. Göteborg: Daidalos.
- Bobel, Chris, och Samantha Kwan. 2011. *Embodied Resistance Challenging the Norms, Breaking the Rules*. Nashville: Vanderbilt University Press.
- Braun, Virginia, och Victoria Clarke. 2006. "Using Thematic Analysis in Psychology". *Qualitative Research in Psychology* 3 (2): 77–101.
- Butler, Judith. 1988. "Performative Acts and Gender Constitution: An Essay in Phenomenology and Feminist Theory". *Theatre Journal* 40 (4): 519.
- . 1999. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York: Routledge.
- . 2016. *Notes Toward a Performative Theory of Assembly*. Cambridge: Harvard University Press.
- . 2018. *På väg mot en performativ teori om offentliga församlingar*. Hägersten: Tankekraft förlag.

- Cuesta, Marta, och Diana Mulinari. 2018. "The Bodies of Others in Swedish Feminism". *Gender, Place & Culture* 25 (7): 978–93.
- Dahl, Ulrika. 2010. "Femme on Femme: Reflections on Collaborative Methods and Queer Femme-inist Ethnography". I *Queer Methods and Methodologies: Intersecting Queer Theories and Social Science Research*, redigerad av Kath Browne och Catherine J. Nash, 143–66. Farnham: Ashgate.
- Davies, Charlotte Aull. 2008. *Reflexive Ethnography: A Guide to Researching Selves and Others*. New York: Routledge.
- della Porta, Donatella, och Mario Diani. 2006. *Social Movements: An Introduction*. Massachusetts: Blackwell Publishing.
- Dixon, Chris. 2014. *Another Politics: Talking Across Today's Transformative Movements*. Berkeley: University of California Press.
- Ewig, Christina, och Myra Marx Ferree. 2013. *Feminist Organizing: What's Old, What's New? History, Trends, and Issues*. Oxford: Oxford University Press.
- Fitzgerald, Kathleen J., och Diane M. Rodgers. 2000. "Radical Social Movement Organizations: A Theoretical Model". *The Sociological Quarterly* 41 (4): 573–92.
- Flyglarm Arlanda. 2019. "Vi störde leveransen av flygbränsle!". flyglarmarlanda.se/2019/08/15/vi-storde-leveransen-av-flygbransle. [2019-08-19]
- Fridays For Future Sverige. Utan årtal. "Vilka är vi?". fridaysforfuture.se. [2019-08-19]
- Gould, Deborah B. 2009. *Moving Politics: Emotion and ACT UP's Fight Against AIDS*. Chicago: The University of Chicago Press.
- . 2010. "On Affect and Protest". I *Political Emotions*, redigerad av Janet Staiger, Ann Cvetkovich, och Ann Morris Reynolds, 18–44. New York: Routledge.
- Graeber, David. 2009. *Direct Action: An Ethnography*. Edinburgh: AK Press.
- Haraway, Donna. 1988. "Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective". *Feminist Studies* 14 (3): 575.
- Hohle, Randolph. 2009. "The Body and Citizenship in Social Movement Research: Embodied Performances and the Deracialized Self in the Black Civil Rights Movement 1961–1965". *The Sociological Quarterly* 50 (2): 283–307.
- Hollander, Jocelyn A., och Rachel L. Einwohner. 2004. "Conceptualizing Resistance". *Sociological Forum* 19 (4): 533–54.
- Johansson, Anna. 2005. *Narrativ teori och metod: med livsberättelsen i fokus*. Lund: Studentlitteratur.
- Klandermans, Bert. 2013. "The Dynamics of Demand". I *The Future of Social Movement Research: Dynamics, Mechanisms, and Processes*, redigerad av Jacquelin van Stekelenburg, Conny Roggeband, och Bert Klandermans, 3–16. Minneapolis: University of Minnesota Press.

- Kvale, Steinar, och Svend Brinkmann. 2014. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lang, Sabine. 2016. "The NGOization of Civil Society". I *Beyond NGO-ization: The Development of Social Movements in Central and Eastern Europe*, av Kerstin Jacobsson och Steven Saxonberg, 60–96. New York: Routledge.
- Lennon, Kathleen. 2014. "Feminist Perspectives on the Body". I *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, redigerad av Edward N. Zalta, Stanford University.
- Liinason, Mia, och Marta Cuesta. 2016. *Hoppets politik: feministisk aktivism i Sverige idag*. Göteborg: Makadam.
- Lilja, Mona. 2017. "Dangerous Bodies, Matter and Emotions: Public Assemblies and Embodied Resistance". *Journal of Political Power* 10 (3): 342–52.
- Lilja, Mona, och Stellan Vinthagen, red. 2009. *Motstånd*. Stockholm: Liber.
- Madison, D. Soyini. 2005. *Critical Ethnography: Method, Ethics, and Performance*. California: SAGE Publications.
- Maeckelbergh, Marianne. 2011. "Doing Is Believing: Prefiguration as Strategic Practice in the Alterglobalization Movement". *Social Movement Studies* 10 (1): 1–20.
- Melucci, A. 1980. "The New Social Movements: A Theoretical Approach". *Social Science Information* 19 (2): 199–226.
- Pellow, David N. 2014. *Total Liberation: The Power and Promise of Animal Rights and the Radical Earth Movement*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Peterson, V Spike, och Anne Sisson Runyan. 2005. "The Politics of Resistance: Women as Nonstate, Antistate, and Transstate Actors". I *The global Resistance Reader*, redigerad av Louise Amoore, 226–43. New York: Routledge.
- Smith, Jonathan A., och Mike Osborn. 2008. "Interpretative Phenomenological Analysis". I *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods*, redigerad av Jonathan A. Smith, 53–80. California: SAGE Publications.
- Stekelenburg, Jacquelin van, Conny Roggeband, och Bert Klandermans, red. 2013. *The Future of Social Movement Research: Dynamics, Mechanisms, and Processes*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Sutton, Barbara. 2007. "Poner el Cuerpo: Women's Embodiment and Political Resistance in Argentina". *Latin American Politics and Society* 49 (3): 129–62.
- . 2010. *Bodies in Crisis: Culture, Violence, and Women's Resistance in Neoliberal Argentina*. New Jersey: Rutgers University Press.
- Thomsson, Heléne. 2010. *Reflexiva intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Vera-Zavala, America. 2018. "Orden har tagit slut, nu måste vi använda kroppen". *Göteborgsposten*, 12 december 2018. [gp.se/kultur/kultur/orden-har-tagit-slut-nu-maste-vi-anvanda-kroppen-1.11671319](https://www.gp.se/kultur/kultur/orden-har-tagit-slut-nu-maste-vi-anvanda-kroppen-1.11671319). [2019-05-06]

- Walsh, Mary. 2017. "Judith Butler: Notes Toward a Performative Theory of Assembly." *The Review of Politics* 79 (01): 180–83.
- Waylen, Georgina, Karen Celis, Johanna Kantola, och S. Laurel Weldon. 2013. *The Oxford Handbook of Gender and Politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Wibeck, Victoria. 2010. *Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Wilkinson, Sue. 1998. "Focus Groups in Feminist Research". *Women's Studies International Forum* 21 (1): 111–25.
- Wulff, Stephen, Mary Bernstein, och Verta Taylor. 2015. "New Theoretical Directions from the Study of Gender and Sexuality Movements". I *The Oxford Handbook of Social Movements*, redigerad av Donatella della Porta och Mario Diani. Oxford: Oxford University Press.
- Young, Iris Marion. 2000. "Att kasta tjejkast. Den kvinnliga kroppens uttryck, rörelse och rumslighet. En fenomenologi." I *Att kasta tjejkast: texter om feminism och rättvisa*, översatt av Per Wirtén, 255–80. Stockholm: Atlas.

Bilaga 1: Förteckning över deltagare

Deltagarna är sorterade i bokstavsordning. Deltagare i de två olika fokusgrupperna har markerats med grått för att kunna skiljas ut från de som deltagit genom enskilda intervjuer.

Namn	Typ och ordning	Form	Datum	Tid
Anders ²³	djupintervju 5	fysiskt möte	14-03-2019	01:24:22
Annelie	fokusgrupp 1	fysiskt möte	20-03-2019	02:19:30
Elisabeth	djupintervju 2	videochatt	20-02-2019	01:59:48
Emma	djupintervju 4	fysiskt möte	14-03-2019	01:19:21
Iris	fokusgrupp 1	fysiskt möte	20-03-2019	02:19:30
Leo	djupintervju 3	videochatt	22-02-2019	01:35:18
Lina	fokusgrupp 2	fysiskt möte	11-04-2019	01:50:07
Louise	fokusgrupp 1	fysiskt möte	20-03-2019	02:19:30
Lucy	fokusgrupp 1	fysiskt möte	20-03-2019	02:19:30
Maria	fokusgrupp 2	fysiskt möte	11-04-2019	01:50:07
Rikki	fokusgrupp 2	fysiskt möte	11-04-2019	01:50:07
Sasha	djupintervju 1	videochatt	13-02-2019	01:27:13
Stina	fokusgrupp 2	fysiskt möte	11-04-2019	01:50:07

²³ På frågan om vilket namn jag skulle använda när jag hänvisade till något han sagt i uppsatsen svarade han som här kallas Anders att han ville kallas för ”Anders Nielsen”. Eftersom ingen annan av deltagarna benämns med för- och efternamn har jag valt att kalla honom för Anders.

Bilaga 2: Intervjuguide

Introduktion

- Upprepa studiens syfte
- Bekräfta att informerat samtycke har ingåtts
- Berätta om ramarna för intervjun
- Fråga om deltagarna har några frågor om studien eller om intervjun innan vi sätter igång
- Starta inspelningen

Inledande frågor

- Hur mår du? Var sitter du just nu? Vad har du gjort idag?
- Hur känns det att bli intervjuad? Har du deltagit i studier av det här slaget innan? Har du själv gjort intervjustudier?

Lokalisering av engagemanget

- Berätta hur det kom sig att du började engagera dig politiskt? Hur skulle du själv beskriva ditt engagemang i den typ av rörelser som jag studerar? Hur kom det sig att du började engagera dig i den här typen av rörelse?
 - Hur skulle du beskriva din rörelse?
 - Vad betyder ordet motstånd för dig? Vad gör du och din rörelse motstånd mot? Hur gör du och din rörelse motstånd?
 - Vilka frågor är viktiga för dig? Vad önskar du att ditt engagemang ska leda till?

Det förkroppsligade motståndet

- Kan du berätta, med så många detaljer som möjligt, om ett tillfälle då du gjorde motstånd! Vad gjorde du? Hur kändes det? Känns det på samma sätt nu när du tänker tillbaka på händelsen?
 - Minns du någon särskild händelse som fick dig att "vakna upp" och börja engagera dig politiskt?
 - Kan du minnas din första demonstration eller aktion?

Motivation till motstånd

- Har du upplevt att det påverkar dig att ägna dig åt just kroppsligt motstånd?
 - Kan du minnas någon särskild händelse som påverkat dig på ett särskilt positivt eller negativt sätt?
 - Kan du minnas någon särskild händelse som fick dig att se annorlunda på samhället och dess institutioner eller på politiskt arbete?
- Kan du minnas någon händelse som fått dig att tappa motivationen eller lusten att vara politiskt engagerad?
 - Har du varit med om att någon blivit skadad under en demonstration eller aktion? Har du själv blivit skadad?
 - Har du varit med om att någon du känner tagit psykisk skada, till exempel blivit utmattad/stressad/traumatiserad eller bara inte orkar vara engagerad på samma sätt mer?

Motståndets effekter

- Upplever du att engagemanget har haft negativa konsekvenser för dig personligen?
 - Hur kommer det sig att du fortsätter organisera dig, trots ---? Tror du att du kommer att engagera dig igen, trots ----?
- Vilka positiva konsekvenser har engagemanget haft för dig?
 - När är det som mest lustfyllt att vara engagerad tycker du? Vad ger det dig? Vilka olika positiva känslor associerar du till engagemanget?

Avslutning

- Tycker du att jag har täckt in det som känns relevant att prata om, eller är det något du tycker att jag har missat? Finns det någon fråga du tycker att jag borde fråga de andra jag har intervjuat?
- Hur kändes det att bli intervjuad?
- Tacka!
- Avsluta inspelningen
- Vad vill du att jag ska kalla dig när jag refererar till saker du sagt i denna intervju?
- Har du förslag på fler personer jag kan intervju?
- Berätta vad som händer efter denna intervju
- Undrar du något mer innan vi skiljs åt?

Bilaga 3: Informationsbrev & samtyckesblankett

Informationsbrev om studien "Kroppsliga erfarenheter av organiserat motstånd"

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Information till dig som ska delta i en undersökning som genomförs av en student under utbildning.

Information om studien: Uppsatsen syfte är att, utifrån ett feministiskt perspektiv och med hjälp av intervjuer, undersöka relationen mellan kroppsliga och känslomässiga erfarenheter av motståndspraktiker bland deltagare i utomparlamentariska vänsterrörelser.

Kontaktuppgifter till studenterna och handledaren: Studien är ett examensarbete inom ramen för masterprogrammet i genusvetenskap vid institutionen för kultur och lärande på Södertörns högskola. Uppsatsförfattare är Elin Lundell, som kan kontaktas på elin01.lundell@student.sh.se. Uppsatsförfattaren handleds av Soheyla Yazdanpana, lektor, som kan kontaktas på soheyla.yazdanpanah@sh.se.

Personuppgiftsansvarig: Studien genomförs som en del av studenternas utbildning vid Södertörns högskola som är juridiskt ansvarig för studenternas personuppgiftsbehandlingar. Du kan alltid nå Södertörns högskola via e-post registrator@sh.se eller telefon 08 608 40 00.

Dataskyddsbud: Har du funderingar eller klagomål kring hur dina personuppgifter behandlas kan du alltid vända dig till Södertörns högskolas dataskyddsbud via dataskydd@sh.se. Dataskyddsbudet är expert på reglerna för personuppgifter och har rätt att granska hur högskolans studenter och personal behandlar personuppgifter.

Rättslig grund: Personuppgifterna behandlas enligt ditt informerade samtycke. Deltagande i studien är helt frivilligt. Du kan när som helst återkalla ditt samtycke utan att ange orsak, vilket dock inte påverkar den behandling som skett innan återkallandet.

Mottagare av personuppgifter: Alla uppgifter som kommer oss till del kommer behandlas så att obehöriga inte kan ta del av dem.

Lagringstid: Personuppgifterna kommer bevaras till dess att uppsatsen är godkänd och därefter att raderas om inte deltagaren gett sitt samtycke till att personuppgifterna får arkiveras.

Överföring utanför EU: Personuppgifterna kommer inte överföras till tredje land utanför EU och EES.

Rättigheter: Enligt EUs dataskyddsförordning har du rätt att gratis få ta del av samtliga uppgifter om dig som hanteras och vid behov få eventuella fel rättade. Du har även rätt att begära radering, begränsning eller att invända mot behandling av personuppgifter.

Klagomål: Du har alltid rätt att lämna klagomål till Datainspektionen. Du når dem via e-post: datainspektionen@datainspektionen.se eller telefon 08-657 61 00.

Med vänlig hälsning,

Elin Lundell

Student

Masterprogrammet i genusvetenskap

Institutionen för kultur och lärande

Södertörns högskola

Samtycke till att delta i studien "Kroppsliga erfarenheter av organiserat motstånd"

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Jag har skriftligen informerats om studien och samtycker till att delta. Jag är medveten om att mitt deltagande är helt frivilligt och att jag kan avbryta mitt deltagande i studien utan att ange något skäl.

Kryssa i en av följande rutor:

- Jag vill att intervjumaterialet raderas efter att uppsatsen blivit godkänd
- Intervjumaterialet får arkiveras efter att uppsatsen blivit godkänd,

och användas i eventuella framtida arbeten under följande villkor:

.....

.....

Underskrift

.....

Namnförtydligande

.....

Ort och datum

Uppsatsförfattare: Elin Lundell, student, elin01.lundell@student.sh.se

Handledare: Soheyla Yazdanpana, lektor, soheyla.yazdanpanah@sh.se